

Šime Kulišić
Zagreb

IŠKI KRALJ

(nastavak)*

* Pogrešno složen tekst o osobama koje sudjeluju u igri (vidi »Čakavsku rič« 1/1979, str. 69) treba da glasi ovako:

O s o b e

koje sudjeluju u igri

Parūn Jăkov,	iški kralj kome istječe vrijeme njegove »vladavine«	
Jakomfna	njegova žena	
Kumpār Ivē	novozabrani iški kralj	
Ivāna	njegova žena	
Māli	unuk Ivin i Ivanin	
Pivcē	l. ađunt	
Potfē	} svi kraljevi doglavnici (ađunti)	
Repfē		
Brudētac		
Prsūrić		
Lopižfē		
Šufrfē		
Pršūtić	} mlade djevojčice, Ivanine susjede	
Skrpūn		kraljev prisjednik (ašešur) na Ravi
Rānj		kraljev prisjednik (ašešur) na Lavdari
Bambūsić		ribar
Čančolfē		ribar, i drugi ribarski tovariši kao statisti u igri
Ana		
Marija		
Bārba Mātē		»likar«
Badēša		»likar«
Čitalac Proslova		
Štriga, glas štrige, glasovi štriga		
Glas Šimē Šātalića		
Glasovi s pozornice i dvorane		
Puk, pjevači, igrači kola, barjaktari, bubnjar, trubač, duhač u rog, svirci u svirale		
	i diple, ostala čeljad koja će se stjecajem okolnosti naći na pozornici, kao promatrači, odnosno kao statisti.	
Vrijeme zbivanja: devetnaesti vijek		
Godišnje doba: početak rane, blage zime		
Mjesto zbivanja: Veli Iž		
Pisano iškim dijalektom.		
Imena su osoba izmišljena.		
Glumci i glumice: sve mlađi svijet. Tek su novi i stari kralj i njihove žene nešto stariji. Muškarci su ponešto bradati, pretežno brkati.		

III. DIO

Događa se u blagovaonici (tinelu) kumpara Ive. Isti je scenarij kao i u I. dijelu. Zimsko je predvečerje, ali još mekano vrijeeme i toplo. Kumpar Ive sjedi na maloj drvenoj klupi, zvanoj škanjel. Okrenut je leđima prema prozoru i krpi vršu. Na sebi ima košulju i prsluk. Sučelice sjedi njegova žena Ivana, s kudjeljom za pasom, predući kanavu. Predivo se često kida, Ivana zbog toga nešto gunda. Čim se zastor digne čuje se zvuk zvona.

IVANA: Ne pijažâ me 'vâh zvûk. Parî kakò da za nîkin plâče.

KUMPAR IVE: Ne pijažâ mène 'vâ bûža na vřši. Tô mi je 'vêga lêta učini grûg svojîmi zûbimi, kâko da mi se je oti s tîn narûgâti mēni i mojôj vřši. Grûg je jenâ pâmetna rîba. Nî un šâ u vřšu da se hlâda naužije, nèg je šâ ũ nju, jēr je vidi da u vřši ima rîb. Šâ je u vřšu dâ jih proždère i tâko se naždère. Kâd se je tâko nâzdra, lēga je ũn u vřšu da mâlo od jîla počine i bî je nîko vrîme mîran. Jâ to mîslin u mojôj glâvi dâ je tâko mōglo bîti. Za mâlo vrîmena ũn je jōpet bî glâdan, a rîb u vřši više nî. Ogljedîva se grûg po vřši i šēce po njōj, kâkoti nîki gizdelîn, sâd na jēnu, sâd na drugu strânu. Oti bi vânka zîti, âli kâko z vřše zîti, kad u vřši vrât nî. Vidi ũn dâ bi u vřši mōga na zdřavo pogînuti. Naljuti se je ũn i pōča je zûbimi prûce grîsti i bûžu činîti sâmo toliku dâ bi krozâ nju mōga vânka zîti. Tâko je i bîlo, grûg je zîša vânka i rēpûn zamâha. Kâd je do přvoga krûga dôša, okrenû se je přma vřši i njû gljēda, kâko dâ bi oti rēci: A nē češ me više vřti, menî je više do mōga živōta nègo do tvōjih koščâtih cincēl i čancōloh. Ūnda se je dôbro zadužâ u jedân krûg, kōga je âliga sakrîvâla. Tâko san jâ s mojîmi mîslimi prâti prûga, čâ je činî i mîsli, kâd je z vřše zîša. Tâko je tô mēni parîlo.

Prma bûži kû je učini mōglo ga je bîti nâjmanje pēt kili. Kî brudēt, s mâlo ljutîce, nân je zmâka. Nēka ga vrâg ponesē kâd mi je toliku šcētu zâda.

IVANA: Vrâg pōni i třlicu, ka ni mōgla bōlje trlicâti, dâ mi se žica od přediva ne kida.

KUMPAR IVE: Mûč tōti, čâ te je čûti. Mōgla si pōjti Zavřh i ôvce prmaknûti.

IVANA: Brâ, mōgli ste i vî pōjti do stârega krâlja na čâst kû danâska dâje svēmu pûku. Kî će krûnu i šcâp přîmîti kad vâs nî tâmo?

KUMPAR IVE: Nēka přîmi kî cē, jâ ne mōgun pōjti tâmo.

IVANA: Nî, ni tribalo dâ se obečîvate zâ te stvâri. Bîlo je i drugih mlâjih i bogatîjih nègo čâ ste vî.

KUMPAR IVE: Brâ, kad mōgu drugi mōgun i jâ. Kō te je sēlo odabrâlo zâ tu stvâr, ne mōreš se tēmu ugibâti. Čâ bi svît rēka?

IVANA: Mî smo ôba ostârili zâ te stvâri. Nî mi do tēga da bûdin i nîka kraljica pod stâre dâne. Jûšto mi to hâli!

KUMPAR IVE: Nîsmo bâš tâko stâri, dâ bi se u tîmi stvârimî mōgli stârošcu znîmati. Od kâd je vîka bîla je užânce dâ se krâlja postâvlja u selû. Bōlje je da svē propâde, nègo da se jenâ stâra užânce zanemâri.

IVANA: Svē jâ razumlîn čâ vî govorîte, âli bih otiâ rēci dâ smo mî i siromâsi.

KUMPAR IVE: O tĕmu bi se mōglo još govoriti. Nismo baš najzādnji. Potrōši se i za drūge stvāri, pak se mōre i zā 'vu stvār.

IVANA: Bojīn se i za vāše zdrāvlje, Ive, pomālo ste betĕžni, a jōš van i 'nā štriga, po nōći, ne dā mīra. Kī znā čā van 'nā mōre još učiniti. Spōradi tĕga valjā dā se Bōgu mōlite, dā prid njegōvo līce dōjdete brez strāha i srāma, kād vas sprid sĕbe pozovĕ.

KUMPAR IVE: Čā ėemo jōš i tīmi stvārim i sadā glāvu razbijāti. Dī je još do nāše smĕti!

IVANA: Nikad se ne mōre znāti kād ėe ėovīku njegōva ūra dōjti. Nī dāvno dā san jenū sānju sānjāla. Slāba mi parī, 'kō mi se sānja ūdre. Tū sānju ne mōgu zābiti, ūvik mi je prid ōćimi u glāvi.

KUMPAR IVE: Tī ūvik menī grĕš nāprid s nīkimi sānjami. Pūsti se ti tĕga.

IVANA: E, ne mōre tō tāko biti. Nīsu sānje za zahītiti. Znāte kakō se je vāšemu pok. brātu sānja udrila! I šā je līpo... Nĕ bih želila dā van se ėakōli dogōdi u 'vĕ dāne.

KUMPAR IVE: Ali, povīj mi Ivāna čā ti se je tō sānjālo, kād mi s tūn sānjun ūvik grĕš nāprid. Tō bih oti znāti i spōradi tĕga, čā me danāska ėĕka i spōradi 'nĕ gūbe, kā mi ne dā mīra, vrāg ju zadāvī.

IVANA: Ja ėu van to poviti i viditi ėete da ėete se na to zamisliti. Svu vodu ka nan je za piće nosi se z Doca. Za velike suše zna Dolac presahnuti i biti vode samo u pucalu. Celo selo gre na Dolac i po noći, a ne samo po danu. Gusteran u selu ni, nego samo jena i to u Ivanovih, ali samo za njih, a ne i za selo. To van je sve znano, pak van to nis ni tribala govoriti.

A čā van to ja sanjan? Sanjan ja da grn po vodu na Dolac, jer je u kući ni kapi ni. To grn noćun, ka je bila sva zamotana u lipu misećinu. Od misećine ninder ni jene zvezde, kako da su se po nebu zgubile, a sve stvari ke je bilo viti parile su kako da su pozlećene. Veselilo te je tu božju lipotu gljedati. Svitlost je bila takova kako da se svitu zora primiće, a bilo je 'ko jene ure po ponoći. Po noći sve je mirno, hijada nikakova ninder. Čuje se kako grila tužno i rastegnuto pivaju ūvik istu pismu, a i ėrĕaka ėuješ ki je zapiva na grani od masline, a ėok se lipo raholi na ėrniki. Misećina jih je prevarila, mislili su da to dan zihāda i da ga valja s pivanjen pozdraviti.

Došla ja tako na Dolac, a na Docu, za ėudo, nīkega, ja san sama bila. Kaba san z glave kalala i klala na njegov poštamenat. U dnu Doca lipo je viti kako se voda lašći od misećine. Dosta je natekla, jer ju se ni po noći grabilo, voda lipa i ėista, mrtav bi je se napi. Škupina lipo grabi, svaki put kad ju povučin 'na puna vode. Zadovoljna san jer mi posa gre za rukun, a i sama san pak mi drugi, kad grabin, ne paća. Veselin se je lipoj vodi ku ėu frišku doma doniti.

Oću da pogledam da li je kaba pun, oli da vidin koliko mu još fali. Na prsti san se išala i nagnula glavu nad kaba. Kako se ja nagnula, to mi je kolaćina pala s glave u kaba, ki je bi, još malo, pa pun. Zniman ja brzo kolaćinu z vode i kad bolje pogljedan, vidin da je sva crljena kako da je u krvi zamoćena. Ja ti sad dobro pogljedan i u kaba i vidin da je i un pun kako nīke krvi, misto vode, nić ėrljenoga bilo je znutra kabla, da san sva zadržtala, pravo reći, zgrozila san se. Ja puna straha, zlijin kaba, a di san ga zlila, to sve crljeno. Ja s traversun kaba tarin da ga šporkega doma ne

nosin. Ali kako ga ja tarin, to ti z dužic jopet krv teče, kako z nike male vruļje. Zahitin ti ja kaba, a na Docu sama i ja od straha biž doma. 'Nako bižući okrenula san se nase da još ki za manun ne bi hodi i vidin na vratih od kapišanta da goru dvi svićice. Plameni zajik jin gre gori mirno, ne lanpu-
raju, jer ninder ni vetra čuti. Ja se jadna prekrižin i govorin u sebi: Blažene duše ke su vas toti na vratimi nažgale, da bi se smirile i ne lutale okolo, smirile i počivale u miru u vašin grebu. Ja još uvik nase gljedan i pomalo grn naprid, a kako san to zrekla, parilo mi je da vidin kako prma meni gre jena mareta da me zalije. Ja se od velika straha probudin, a morala san kod tega i jako zajokati. Biti ćete to valjeda i vi, Ive, čuli. Ja probuđena, ali još uvik u jenin strahu, čujin, kako mi pod funestrin kukuveška čemeri i kljunun tuče. A i 'va stvar čakoli znamenjuje. Moj Ive, ne će dobro biti, nika će nan se dogoditi.

KUMPAR IVE: Gubava je takova sanja, zapravo reći, 'na i meni daje misliti.

IVANA: Da ni 'ne gube, ča noću na vas gre još o temu ne bih toliko brižila. Vi ste se toj gubi i zamirili kad ste ju za vlasi bili čapali i 'na se jedva od vas otrgla i spuzla van se z ruk, a otili ste ju i preholediti, a 'na ne će van to zaboraviti. Bojati se je da van ko drugo zlo ne učini, vražja je to guba.

KUMPAR IVE: Neka čini ča oće, ja se nje ne bojim, ali ni njoj ne će biti s tunje.

IVANA: Moj Ive! Vi njoj niš ne morete, pak da ste i jači od nje. 'Na se je s vragun skupila i njemu dušu zapisala. Radi tega se niš ne zna ka ura gre za čovika.

(Na dvorištu zapuhao nagli vjetar, koji je podigao prašinu i nešto suhog lišća, što se sve diže u zrak kao u nekom viru, odnosno vrtlogu. To je osjetio kumpar Ive, koji je sjedio kraj prozora na klupi. Na taj šum vjetra on se diže s klupe i okreće se prema prozoru.)

KUMPAR IVE *(uzbuđeno)*: Ne vidiš, Ivana, da u dvoru pušu divlji vetri. Daj mi brzo rašpu. *(Ivana traži tu rašpu po tinelu, ali ju ne nalazi.)* Di smo ju zaboli? *(Uzima iz ladice stola vilicu i s njom ide prema prozoru, otvarajući ga.)* Ne imila mira ni počinka, da bi ti se moglo tilo u mociru zaškaljati. U hrebu ti za uvik skotna duša tamnovala. Usaha ti zajik i noge i ruke. *(Dok to kumpar Ive govori, stalno maše vilicom prema dvorištu.)* Vražja štrgarenja, kada ćete se utamaniti i z voga svita nestati za uvik. Vidiš, Ivana, kako se sanje znaju sklopiti!

(Vjetar se je na dvorištu stišao. Kumpar Ive zatvara prozor, sjeda za klupu i nastavlja s krpanjem vrše.)

Jesi vidi kuge, di me je došla obajti.

IVANA: *(Diže se i križa se. Skida kudjelju i stavlja je kraj zida.)* Na, toti stoj, ne ću se u-va te paćati. Sve mi pokazuje da ću zapantiti današnji dan. Ne ostaje ti nego da se u životu samo patiš i nevolju trapiš.

KUMPAR IVE: Ivana, nemoj da se prepadaš, tebe kako da je, radi našega življenja, niki strah opasa. Sve to brez potribe. U skrinji bi se još čakoli našlo, a štrige neka crkivaju.

IVANA: Valjali ste mi, po duši, Bog bi me kad bih to zaburavila. A nisan ni ja vas u čemu povredila, u ničemu, ča bih se ja spominjala. U 'voj žalosti,

ka nas prati s tun štrigun i da tu žalost zaboravin, mislin često na naše mlade dane kad smo počali jedan drugoga ogledivati, a ljubav u našin srcu sve više rasla. Spominjete se tega, Ive?

U temu ja sve brige, ke iman, zaboravin. Spominjin se i ruha moga, ko san donila, s mirlisun od levande i kalopera. I zlatne rečine, kolajnu i puntape san imila. E lipa moja mladosti, kako si brzo pasala!

KUMPAR IVE: Kad te je pop u crikvi pita očeš li me uzeti za muža, zacrljenila si se i jedva odgovorila da me uzimaš. Ja san odgovor jedva ču, a bi san pokraj tebe. A zapravo i meni je srce zatrepetalo kad san ja bi pitan o istoj stvari. Za mene je to značilo ili poginuti oliti spasiti se. Ali kako sada vidin ja san se spasi, bila si mi dobra u kući i zvanka kuće. A spominjin se i pira. Pirovalo se je više dni. Samo koliko se je mesa pojilo i vina popilo, a svatoh puna kuća. Za to vrime za nas su bila bolja vrimena nego danska. Ali se ne pridajemo!

GLAS IZ VANA: Je ki doma?

IVANA: Svi smo doma, samo hote unutra.

(Ulaze dvije mlade djevojke, susjede Ivane, Ana i Marija.)

ANA: Teta Ivana, došla san pitati da bi mi zajali malo kvasa. Tribalo bi kruh umisiti, a kvasa ninder ne mogu najti.

IVANA: Zajati ću ti kvasa. Ali sejte malo s nami, da nan vrime prije projde. Znete ča san ja i moj čovik prpovidali? O našimi svatimi, kako je to bilo i kako smo i koliko dni pirovali.

MARIJA: Mi o temu ne mislimo, još smo mlade, ali bi nan bilo drago čuti o temu, jer će to, ako Bog da i srića, i nas dopasti prije oli kasnije.

KUMPAR IVE: Sporadi tega, lipo sejte tamo kod moje gospodarice, a mi ćemo s našin razgovorun nastaviti.

IVANA: Uzmite škanje i lipo sejte pokraj mene. Ja više presti i 'nako neću. *(Ana i Marija uzimaju male drvene klupice i sjedaju pokraj Ivane. Kumpar Ive prestaje krpati vršu. Stavlja je kraj zida, s grličem prema gore i sjeda na klupu.)*

KUMPAR IVE: Kako mi vas je lipo viti, 'vako mlade i crljene i gre mi odma u pamet moja mladost i mladost moje Ivane! 'Na je bila najljiplja divojka u selu. A da ste ju vidili kako je kolo igrala!

IVANA *(kojoj laska govor muža)*: Dajte, dajte, Ive ča nimate čakoli pametnije govoriti nego te stvari, da me još više srce peče, jer su nan godišća došla. Bolje bi bilo da pitate 've divojke, jesu li počale kolo igrati. *(Prema Ani i Mariji)* Uživajte u vašoj mladosti i veselte joj se, jer 'na kratko traje, a sporadi tega i najljiplja stvar, ku se more imiti. Kad van dojdju godišća, a 'na brzo gredu, kad dojdete u kuću svoga muža i kad počnete rađati dicu *(Ana i Marija, na te riječi, sramežljivo se pogledavaju)* dojtji će van na pamet i vaša mladost. Posli udaje gredu druge misli i druge brige. Posli u kući i vanka nje, a sve teški posli, briga za dicu i muža, u jenu rič, briga za sve ča je u kući. Sve čeka gospodaricu, na njoj sva kuća visi.

ANA: Teta Ivana, nemojte nas strašiti prije vrimena. Mi smo još mlade i ne znamo ča nan vrime nosi. 'No ča nan je suđeno to će i dojtji, opirale se mi temu oli ne.

Rekli ste nan da ste s barbun Ivun prpovidali o vašimi svatimi. Mi bi obe želile da nan o temu prpovidate, bilo bi nan drago čuti kako je to kod vas bilo. Zasad brige pustimo nastran.

IVANA: Poslušati ćemo vas, jer je i meni drago kad se te stvari spominju. Ive, di smo 'no stali s našin razgovorun?

KUMPAR IVE: Brà, o temu da su nan srca zatrepetala kad smo u crikvi bili pitani, očemo li se uzeti, oli ne.

IVANA: Sad, kad su nan se srca smirila već davno, mogli bite nan, Ive, prpovidati kako je to bilo kad su svati došli prid moj dvor i kad ste pitali moga oca, će li dopustiti da me ponese u svoju kuću.

KUMPAR IVE: Bilo bi bolje, a to će biti našin susedan i dražje čuti, da ti prpovidaš, kako si zi svoje kuće sa svatimi došla u moju kuću, oliti bolje u kuću moga oca. Kad bih ja sve pravlja, od govorenja bi mi se grlo osušilo.

IVANA: Unda ću ja i počati, a vi me samo lipo ćuhajte. Prije samega pira, svati su došli na Slanac i kolo zaigrali. Znae da je Slanac svih i svakoga u selu. Priko njega se gre na posa. Ko ćeš se s kin čovikun viti, na Slanac ti je hoditi. Tako mi svi dohađamo tamo. I mrtvi priko Slanca pasivamo. Kad ti smrt dojde, nosu te mrtvega u kataletu priko Slanca do kapišanta, jer ni drugega puta. Ali ča ćemo sad i o mrtvacih govoriti?

Kako san rekla, svati su na Slancu kolo zaigrali. Trese se Slanac i zemlja pod njin. Kolo se raširilo i proteglo. Svatoh sve više u kolu. Uvegija ga vodi. Igra se i piva. Na sve strane odzvanja. I Tri jablana su se nikako zbudila i lišće in je zatrepetalo, kako od nikega veselja. Sa Slanca su se svati u kuću moga oca povukli, u njoj će se počati pirovati i sve do večeri toti ostati. Posli jila i pila darivala san svi svati svilenimi facolimi. 'Ni su jih priko ramin prebacili, tako da su visili i vijali se po škini, kako i bandire ke se viju na malin vetru. Kako je svate, tako narešene, bilo lipo viti! Na glavi su im crljene kape, a guste crne rese poskakivale su po kiki i na bele košulje padale.

Već se je počala noć spuščati, a svate je valjalo, a njih puno, pripremiti za put u kuću moga čovika.

Prije puta zapitala san od svih dvoranoh prošćenje 'ko san koga uvrдила. Nato su svi rekli: Bog ti, ćerce, prosti i blagoslovili me. Po temu san kljajnula prid moje roditelje i njih molila za prošćenje i blagoslov. 'Ni su oba zaplakali i mati me u naručaj primila i rekla mi: Bila blagoslovljena, ćerce moja, neka te na tvemu putu prati i blagoslov od Boga i srića, muža ti i dicu, ku ćete, s Božjun voljun imiti na diku vašu i ciloga roda. 'Nako, oba u plaću, zagrlili me i zljubili.

Noć je pustila svoja krila. Po kolovajah bilo je već škuro, a kolovaje krive i raskrižjimi presicane. Sve je već crno po nebu i zemlji, kako u jenoj crnoj kuhinji u koj oganj ne gori. Skrinja s ruhun zneta je zi kuće. Poredali su se četiri svati za nositi ju, svaki na jenin kraju, i na široka ramena ju podigli. Kako su ju išivali, zajoknuli su malo kod tega i rekli: Blažene ti divice, ča je to u njoj da je tako teška za nositi? Skrinja bila je zvanka piturana s lipim kolurimi, a povrh piture s lakun dobro pasana i tako se, u škurini, prid svićun, lipo laščila.

Kad smo se uputili, sve je svate vino bilo već omamilo, pak tako i 'ne ki su skrinju nosili. Gredu svati i svi pivaju po putu. Svaki piva svoju pismu

i zdaleka je parilo da su se svi glasi pomišali. 'Ni se samo čuju, ali riči ni moguće razumiti.

Na kraju svatoh moja mlaja sestra vodi na konopu ovcu, ka mi je za dotu dana, a s njun i beloga rudastog jančića od dvi nedilje, ki je pod mlikun i travu još ne pase. Škuro je, a i puti zavijaju, kako san prije rakla. A 'ni prvi ki skrinju nosu, nikako šemeću, sad na livu sad na desnu stranu, a tako i skrinja s njimi. Sad udru skrinjun u zid ke kuće ka je na putu, a meni samo srce zatrepeće. Sad se ki od njih, ki nosu, udre s kolinun u kikoli zid od mocire i kod tega zajoče: Joh meni siromahu! Vidin ja sve to, jer san prva za skrinjun, a svi drugi pozadi. U strahu san, dogoditi će se čakoli i molin se Bogu samo da mi skrinja cela dojde do moga novega dvora.

Ozadi čujin kako bleju moja ovčica i moj jančić. Ča mi dalje gremo od moje kuće, s ke san zišla, to 'ni bleju sve češće i sve jačje. Jančić je već u grlu promuka, više bleji nego mu mati, kako da mi se tuži, zač san ga pustila. Un mene puno voli, u traversu mi glavu zabada i dlani mi liže. Ovca i janjac znaju da jih nis zabilā, samo 'ni ne razumu ča se 'vo sve s njimi događa. U 'vo doba nisu nikad bili vanka, nego u to doba spali u osiku, a nisu nikad ni bili po vih stranah, po kimi mi sad u škuremu gremo.

Ne čuju svati to blejanje. A ča je njin za to? Lipa moja kolanka, u sebi ja govorin, i suze mi po malo na oči gredu, ja ne mogu pomoći ni tebi ni tvomu jančiću. Morate za manun, suđeno van je to, kako i meni, da greste po 'vin putu i po škurini, kako i meni, ne mojte blejati, brzo ćemo dojtī, tamo kamo nan je određeno, zavoliti će vas u novemu dvoru.

Kako smo hodili u škuremu pomalo, parilo je da smo dosti hodili dok smo došli do dvora moga čovika Ive. Svati z ramin kalivaju skrinju, da malo počinu, jer ne bi mogli učiniti skale, ke gredu preko boloture, za u kuću. 'Ni su bili i spotni od hoda i vina. Dvor je pun svita. Sviće goru sa svih stran i dvor rasvrtljivaju. Isto tako je puno svitlosti na podu u kući i na boloturi. A i svita je puno toti. Svit me čenicun posiplje po glavi i govori: Bili blagoslovljeni obadva, vaš porod i dica od vaše dice. Svekar i svekrva u zagrljaj me primaju, svi smo ganuti i od ganuća suze nan na oči navrću.

Svin ki su me dočekali paskinje san dilila, a s boloture san s konfetimi svit posipala ki je u dvoru sta. Svati ki su skrinju nosili malo su se odmorili i skrinju, s velikin trudu, u kuću donili. Svit se je u pismi raziša, a svati se u kuću povukli. Vrata od dvora su se zakračunala. Ovca i jančić su se umirili. Legli su jedan kraj drugega. Ovca je prežimala, a jančić nasloni svoju glavu na njejev vrat i lipo zaspā. Svati su malo pojili i popili i svojimi kućami se rano razišli, jer se i sutra piruje. Za dalji trud valjalo se je nove snage do- moći. Kad san van 'vo povidala, kako da mi je malo laglje sada.

Moja dico! Otila bih van još čakoli reći. Kad se je dvoje uzimalo, ni to bilo svin drago. Bože moj, svakakovih ljudi ima na 'vin svitu. Sporadi tega su se mladi morali čuvati od zla oka, uroka i čari, na dan vinčanja. Ni svako oko, ni svaka ura ni jednaka. Dico moja, vi ste obe još mlade i mnogo tega još ne znate i bolje je da ne znate, imate vrimenta za te stvari.

KUMPAR IVE: Kad se o svatimi prpovida, unda bi tukalo čakoli i za- pivati, jenu od naših starih pismih. 'Ko si ti Ivana za to?

IVANA: Pa, neka se zapiva. I ja san bila od pisme kad san bila mlada. A i vi Ive, znali ste u društvu dojtj pod moju funestru i zapivati, kako ti svojoj mladoj. A ča se više piva, to se i štrigu više z dvora tira.

MARIJA: Ana, ku ćemo? Čemo 'nu išku, ili ku drugu?

ANA: Zapivajmo 'nu išku od sokola!

MARIJA: Zapivajmo!

(Ana i Marija pjevaju u dva glasa išku narodnu pjesmu):

Dragi dragoj na jabuki piše:
Draga moja, jes mi zrela više.
O jabuko, jabučice moja,
sokol krila odgojio svoja.
Kad sokolu ponaresla krila,
gljedala ga iz planine vila,
gljedala ga ter mu govorila:
Draga dušo, ja san u snu snila,
da san za te osujena bila.

IVANA: Divojčice moje, s vašin pivanjem i mojin prpovidanjem dobila san tri unče mladosti, a to mi je baš i tribalo za danaska.

ANA: Teta Ivana, baš nan je lipo vrime prošlo u vašoj kući. Mi gremo. Zbogun, barba Ive.

KUMPAR IVE: Bog s vami, dico moja, i fala van na svemu.

IVANA: Hote s manun da van dan kvas radi koga ste i došle do nas. *(Ivana, Ana i Marija odilaze s pozornice.)*

KUMPAR IVE: Njin je danska najbolje. Ni misli, ni brige, ni bolest. Ali mladost malo traje, kako i 'no ča je lipo. Meni ni nikako dobro. Čutin niko probadanje u drobu i na lesi znad bubriga. *(Stavlja ruku na čelo.)* A i čelo mi gori. Dogoditi će se čakoli. Uvik mi je u glavi 'na vražija štriga. *(Ulazi Ivana.)* Popipaj mi čelo, Ivana, da vidiš kako gorin.

IVANA *(stavlja Ivi ruku na čelo)*:

Bra je, imate veliki oganj. Moguće da ste i punturu na se navukli, a vi stojite još u košulji prma funestri u 'vo doba godišća i u 'vo doba dana.

KUMPAR IVE: Ni mi dobro. Ja grn leći, a ti pošalj po barba Matu i Badešu. Barba Mate je u Marijanovin dvoru, nikomu radi punture, neka i mene dojde viti. Probada me u lesi. Badeša će mi pomoći radi probadanja u drobu. 'Na je dobra za takove bolesti. Ja san to probadanje očuti dok san još vršu krpa i to me bolilo sve jačje i jačje. Nisan se oti tome znati dok su bile kod nas Ana i Marija. Sada ni više za čekati, na vražju me to bode i stiska. *(Ustaje o odilazi u sobu.)*

IVANA: Mali, o Mali di si?

MALI *(izvan pozornice)*: 'Vo san nane! *(Ulazi na pozornicu.)* Ča ću van?

IVANA: Poj po Badešu. Znaš di stoji?

MALI: Je to 'na žnska ča stoji u Bulerkinin dvoru?

IVANA: Je, dite moje. Poj po nju. Reci joj da odma dojde i da je dida bolestan. Neka uzme sobun stvari ke su joj od potribe kod bolesnika.

MALI: Oću, nane, odma i poručiti ću Badeši ča ste rekli za dida. Brzo ću dojtj nase. *(Odlazi.)*

IVANA: *(Već je mrak i pali uljenice u blagovaoni.)* Koga ću poslati po barbu Matu? Pu nj ću poslati Mariju. *(Otvara prozor i okrenuta prema prozoru zove.)*: Marija, o Marija!

MARIJA *(sa dvorišta ispod prozora)*: 'Vo san teta Ivana, je ča od potribe?

IVANA: Zamolila bih te da bi šla u Marijanov dvor. Tamo kod nikoga bolesnika barba Mate liči punturu. Zamoli ga da bi doša kod nas odma i reci mu da je moj čovik bolestan, probada ga u lesi i veliki oganj ima. Neka bi doni i svoje stvari ke su od potribe za takovu bolest. Marija to ti je blizu pak ćeš brzo skoknuti tamo. Ča ne?

MARIJA: Teta Ivana, odma ću pojti pu nj. Kako samo zlo dojde 'znenada. Kako je, malo prije, barba Ive lipo govori. Teta Ivana, ja odma grn tamo kamo ste me poslali.

IVANA: Bog, Marija, Bog! *(Zatvara prozor i idući prema pozornici, govori sama sobom)*: Ma vidiš ča se to oko naše kuće događa i vrti, i to upravo danaska i znenada. Samo da ne bi bilo još čakoli gorega. Obečala je štriga da će 'na na njega navući zlo i pari da to sad i čini.

Da bi Bog dâ da je ta bolest od vetra, a ne od štrige!

ČANČOLIĆ *(još pred kućom)*: Dobra večer, kumpare Ive! *(Ulazi na pozornicu.)*

IVANA: A ne će van moj čovik odgovoriti. U postilji je, ne ćuti se najbolje. Poslali smo po likare i sada ni druge, nego u njihove ruke, pak ča Bog da. Jeste li ča tribali od njega.

ČANČOLIĆ: Poslali su me parun Jakov da pitan kumpara Ivu, ča un misli, 'će li da primi krunu i šćap kod parun Jakova, oliti da se to donese ovdi u vašu kuću.

IVANA: Morete slobodno poručiti parun Jakovu da te stvari donesu k nan u kuću. Moja je mīsa da je tu bolest učinila štriga. Š njun se ni igrati, 'na se je s vragun splela, da bi mogla na svitu činiti tolika zla. Moguće da je bolest i od ke druge strane došla. 'Ko ni od štrige, unda će i likari moći pomoći i unda vas Ive lipo dočekati u našoj kući, kako to triba. Čekamo likare i viditi ćemo ča će 'ni reći.

ČANČOLIĆ: Dobro je da san doša i da znamo na čemu smo. Parun Jakov dojtj će do vas i doniti stvari ke kumparu Ivi, kakoti novemu kralju, i pripadaju. Zbogun Ivana i pozdravte kumpara Ivu. Nadijati se je da će sve biti dobro. *(Odlazi.)*

IVANA: Samo da se pluća ne upalu. Da je bolest bilo kakova, samo da ni od štrige. Lahko da je bolest navuka i na ribah ili u intradi, zlo brzo dojde. Čovik se spoti u poslu, a da se odmori sede na kamik i tako sidi, a hijad ga lipo hladija i tako liže hladan po toplemu tilu od čovika. Čoviku to godi i ne će da se išiva, nego i dalje sidi i tako ustine. I evo ti zla u kući brez potribe.

BARBA MATE: *(Naglo ulazi u blagovaonicu, mršav, srednjih godina. U ruci drži svitak papira, debljega, plave boje.)* Dobra večer, kuma Ivana! Po me ste poslali i ja san odma doša, a u bolesti ni čekati. Drugi se likari čekaju i po svas dan, a ja odma na posa. Uvik san brzo dohaja i tako mnogo svita spasi od smrti. Ivana, di je vaš bolesnik? Ča mu je?

IVANA: Leži u postilji, probada ga u lesi i drobu i gori u tilu.

BARBA MATE: Tuka nas unda pojti u kamaru da ga vidimo i učinimo vižitu i da mu unda damo i učinimo ča je od potribe, u malo besed sve san reka.

IVANA: Pojte, pojte, barba Mate, ja ću ovdı ostati. Dajte mu kuraja i učinte sve ča bolje morete. (*Barba Mate s pozornice ulazi u sobu.*) Zač je to moralo danaska dojti? 'Ko se ne vrne zdravlje, kako će se moći toliki svit u kuću primiti? Bože moj! Kako se to sve more još svršiti? Svit je velik, a more i nebo duboko i visoko. Vetri pušu, dažji padaju, jedanput studin, a a drugi put vrućina i u tin mišanju pade na te jeno zlo. Sad hodi ti pogoditi sporadi čega se je jena bolest pojavila, baš na jenin mestu, na jenin čoviku i u određeno vrime.

MALI (*ulazi na pozornicu*): Nane! Badeša je rekla da će odma dojti čin prajcu da jisti, da će se unda prebući i juštati kako triba i donesti sobun sve ča je od potribe. Je dida zaspao? Je ga ča još boli?

IVANA: Doša je barba Mate i sad ga u kamarı vižitiva. Viditi ćemo ča će barba Mate reći.

MALI: Nane, da dida umre, so kin bih ja unda hodi u Zaglav grozje trgati? Bih li moga u košu mastiti kako i dosad? S kin bih hodi na ribe, vrše dosizati? Ja san nosi ribu u saketu zi Starinskog i spraznjiva san ribu na škriile u konobi i skrpuni su još s repun plepetali. Ki će mi zjutra nositi uzrijane nosatke, ke je mlada rosa oblizala?

IVANA: Ča si se, dite moje, toliko rascakula? Dida će, 'ko Bog da, ozdraviti i sve zlo prebroditi. Još ćeš ti s njın ribe loviti i u košu mastiti, kad se bude trgalo.

BARBA MATE (*ulazi s modrim svitkom papira u ruci*): Ivana, oganj ni od punture, od nje je samo jena mala žica. Tah oganj njemu dohada samo od droba. Čakoder mu je zlo palo. Ja san mu lesu svejedno dobro zraška, da mu krv kroz žilu dobro pasiva, tako da gre kako i jedan kurenat. Za svaku sigurecu ja san mu od modre karte učini jedan inpak i na karti načini Salamunovo slovo i to mu stavi na lesu i zamota, da mu bude malo toplije. Tah inpak neka stoji na lesi niko kratko vrime, toliko koliko bih ja triba zdovle dojti do Tri jablana, unda to sve znemte i zahitite! Ko bi se ča zgrega dogodilo, dajte mi to znati i ja san odma kod vas. Likariju nikakovu uzimati, nego samo domaću. Likarija više truje tilo nago ča mu pomaže. Prava je likarija u travi, u korenju i mezgri ka je pod korun svakoga stabla i biljne.

IVANA: Barba Mate, lipa van fala, na vašın govoru. Baš ste me revenjali. Koliko san van dužna za vaše trudno i brigu?

BARBA MATE: Teta Ivana, dajte ča morete i koliko morete. Ja san siromah, puno ne triban za moje življenje. Meni je više do tega da čoviku dobro učinin, a manje do plaće.

IVANA: Biste li da van dan jedan dobar, ne raspucan, sir z ulja? Taliti će van se u ustih kad ga budete jili!

BARBA MATE: Teta Ivana, dajte, 'ko to ni puno za vas. Meni će dobro dojti. Kod nas ga ni u kući.

IVANA (*začas izlazi s pozornice i ulazi u kuhinju i odmah se vraća, noseći u ruci suhi zauljen sir*): 'Vo van, barba Mate, to ste zameritali.

BARBA MATE (*uzimajući sir*): Puno zafaljivan i pozdravljan, teta Ivana, 'ko bude ča od potribe, zovte jopet, ja ću još biti u Marijanovin dvoru, Bog s vami!

IVANA: Bog s vami, barba Mate! Moliti ćemo se da se to ne bi dogodilo.

MALI: Ja bih sad moga pojti dida viti, kad mu bolest ni teška.

IVANA: Još ne, dok ne vidimo ča će reći Badeša, posli vižite, ka bi morala dojti svaki čas. (*Čuje se otvaranje ulaznih kućnih vrata.*) Sigurno je to 'na! (*Na to ulazi Badeša, starija, mršava žena, s bijelim rupcem na glavi, koji je privezan i zauzlan s dva svoja kraja na zatiljku i s bijelom pregačom. U ruci na laktu drži manju košaru, koja je pokriva bijelom tkaninom. Na pozornicu ulazi zapuhana od brzog hoda.*)

BADEŠA: Zapihtala san se, jer sam prešla ča prije dojti. Ja znan ča je bolest za siromašna čovika. Ča biste rekli da dojdin kasno i najdin čovika di mrtvo leži, dešteran na daski kod vrat od konobe? Ča je to vašemu gospodaru? Di se je razboli i na čemu pati?

IVANA: S drobun se tuži, da ima niku težinu u njin, pari kako da mu je natečin.

BADEŠA: Sve ćemo to mi lipo razgledati i viti od čega bolest dohaja. (*Ulazi s košarom u sobu kumparu Ivi.*)

IVANA (*u razgovoru sa svojim unukom*): Ja san zadovoljna čuti da ni puntura. To je vražja bolest. Još ćeš ti, dite moje, s didun frite peći u kuhinji, kad se masline sameljju.

MALI: Ča bih voli da dida ozdravi. Kad grn s njin Zavrh, un meni lipo prpovida kako se ka maslina zove, ke najbolje rodu. Kakove smokve rodu na jenoj, a kakove na drugoj smokvi. Ja najviše volin zelinke i crnikule, a i zimnice, ke kasno rodu i pred zimu se počnu nadimati, ali radi studeni ne mogu uzrijati. Unda se prid Božići na kominu peku i kroz nosac puščaju kako niku gustu smolu od cukra. Kako jih je lipo slajke i pečene jisti, kako i 'ne ke su suhe, u maštelu, nabijene. Ja njih jin kad bura zapuše zimi.

IVANA (*kao u razgovoru samom sobom*): Dite moje! Da ti barin ni mati za rana umrla. Otac ti se na škuni po sinjemu moru topi. Siroto moja!

BADEŠA (*izlazeć iz sobe*): Kuma Ivana! Gospodaru van je svas drob nateka, kako i 'nemu čoviku ki se je utopi i s maretun spliva na kraj. Ča ste danaska jili za obed?

IVANA: Obedvali smo brudet od skrpunićoh, s malo zelja. A gospodar je još poji niki traki od hobotnice, lešo kuhane.

BADEŠA: Na drobu su, vašemu gospodaru, nike crljene maće, pari kako da gredu na rešepilu. Biti će se pogrdaša s prstin i razrani, a nokat šporak. Eto ti zla!

Kuma moja! Pripravte mi brzo toplu vodu od kuhane slavuje, za pola litre. Toplega mora za jenu litru i mali pot kvasine, potepljene i sve mi to doneste u kamaru kod Vašega gospodara.

IVANA: Sve to ja iman. Pripraviti ću i doniti brzo te stvari. Otila bih van prije povidati jenu stvar, a ne znan da li ju znate. Na moga čovika gre po noći nika morà, nika kako štriga. Jene noći bi ju je čapa za vlasi, ali mu se je spuzla i pobigla. Jenoga dana 'ti ju je tući s drškun od motike. Za sve to mu se je zapritila da će joj un za sve to platiti i to baš na današnji dan

kad bi imi ziti za kralja. Bojin se da ni i 'va bolest od njejeve ruke. A Bog zna da mu i ko drugo zlo pripravlja.

BADEŠA: Ne bojte se Ivana i za to ćemo najti lika. (*Hoće da ode u sobu kumparu Ivi, ali se u taj čas čuje glas štrige, koja je negdje u kući, ali se ne vidi, neg samo čuje.*)

GLAS ŠTRIGE (*slabim više bolesničkim glasom*):

IVANA I BADEŠA (*iznenađene i kao preplašene u jedan glas*): Jesi vidi, gube, di je baš sad došla!

IVANA: Vidite, moja Badeša, zdokle je ta bolest u drobu i tah oganj. 'Na je došla da bi vas pretekla. Oćete li ju moći svladati moga čovika spasiti?

BADEŠA: Ne bojte se, Ivana, ja ću ju slomiti.

GLAS ŠTRIGE: Ubiće ga moja strila, spod oriha!

BADEŠA: Ovdí za čekati ni! Ivana, doneste mi brzo kosir.

GLAS ŠTRIGE (*slabim više bolesničkim glasom*):

Joh meni, kosir gre, joh koosiirr!

IVANA: Kroz kuhinju grn u konobu, tamo stoji! (odlazi).

GLAS ŠTRIGE: Joh meni, joh, ka bol u vražjemu srcu mom!

BADEŠA:

Ni ti spasa ni življenja više, stara gubo!

Na Belomu crknuti ćeš grubo.

I tebi će drob nateći,

i kalebi gladni na tebe će sleći.

Žigerica crna na gradelah će se tebi peći.

IVANA (*ulazi na pozornicu i nosi kosiraču*):

Kosir nisan mogla najti. Je li dobra i kosirača?

BADEŠA: I te kako dobra! Za skunčati vraga, s kosiračun, ne će mu se puno. Dajte mi ju brzo. (*Ivana predaje Badeši kosiraču.*)

GLAS ŠTRIGE: Smrt će biti huda, ča joj mogu, ali gre. **Joh, joh, moj** živote joh, vidin da mi gre.

BADEŠA: (*Pravi kosiračom po zraku razne kretnje i znakove križa i miče s usnicama, kao da nešto moli.*) Još ti je malo, vražji skote, kosirača i kosiri rezat će ti tusto salo.

ZADNJI GLAS ŠTRIGE: (*Glas je težak i rastrgan, umoran i s mukom izgovaran.*) Voz me pod orih, pod ori ... pod or ... Ne mogun višje, kosirača mene je zaklala i Badešin dugasti zajjik. Spasi, vraže, 'ko još ča moreš! 'Vo mi je zadnje, ne more mi biti gore. Crknuti ćeš, skote, puno zla si učini na svitu 'vin. Crk ... crk ... ah cr ... k ... ni, da te više ni, ni, ni ...

BADEŠA: S njun smo gotovi. Ali za svaku sigurecu zatakните mi, Ivana, kosiraču za kanicu, to je radi moje i kunpara Ive sigurece. Vrag nikad ne spi, a još ima po svitu i drugih štrig. Svake šorte strig. (*Ivana zabada Badeši na leđa pod tkanicu kosiraču. Badeša tako ulazi u sobu do kumpara Ive. Ivana odilazi u kuhinju po topli čaj, tolo more i po ocat. Na pozornici ostaje samo Mali.*)

MALI: Ma ne će 'va štriga u našu kuću više kad je crkla. A ni ka druga. Ja ću u ključanicu staviti čep od šuvra i štriga se neće moći provući kroz ključanicu i tako će ostati zvanka kuće. Ma kad bi se ka provukla, ja ću ju zgrohtati dobro i kopačice joj slomiti da više ne bi mogla jisti. Moj dida je dobar čovik, a štriga je vrag. Neka ju pasi grizu i čeljad ju nogami gazila i

po njoj hodila. (*Ivana prolazi preko pozornice i ulazi u sobu gdje je kumpar Ive, noseći stvari koje je naručila Badeša i vraća se odmah na pozornicu.*)

IVANA: 'Ko sve 'vo dobro svrši, pojti ću na zavit u Dragove, Gospi od Dubovice, zafaliti joj i sviću pred oltarun našgati.

MALI: I ja ću s vami tamo pojti i s vami se moliti.

IVANA: Sve će to lahko biti, dite moje, samo 'ko zdravlja bude. I dida će s nami pojti.

MALI: Ja san malo prije reka ča ću učiniti 'ko bi ka štriga hodila u našu kuću.

IVANA: Nemoj se ti, sinko, u te stvari pačati, to ni za te. Ki zna ča bi mogla tebi ka štriga učiniti. To je vražji skot. Ča bi mi kad bi tebe zgubili? Badeša će nan poviti kako ćemo se od štrig najbolje braniti.

(*Iz sobe izlazi Badeša na pozornicu, s košarom na ruci.*)

BADEŠA: To je bila teška stvar, kuma Ivana, takovu stvar još nis vidila. Drob se je slega, ni ognja više nî. Kumpar Ive sad lipo i čaro gljeda. Kad san k njemu došla, znate da su mu se kopačice bile stisnule. S kvasinun sam dobro oprala, 'ne crvene maće po drobu. Svakako sad pari puno bolje.

IVANA: Bih li mu ponila čakoli za pojisti. Od obeda ga ni jî.

BADEŠA: Sad mi za Boga! Neka čriva malo počinu. Spati će sad cilu noć brez da se probudi. Za sad mu jisti ni triba.

IVANA: Ja san se bojala da bi ta stvar mogla biti i od štrige, a ne samo od jila...

BADEŠA: Na spizu ku mi imamo u selu, samo zelin i sočivo, ne bih se mogla zakljati, da tu stvar kod kumpara Ive ni mogla učiniti i ka dižgracija zvanka.

KUMPAR IVE: (*Dlozai na pozornicu svjež, vedar i raspoložen.*)

Čujin vas di razgovarate, pak san se iša, obuka i vanka ziša. U glavi mi se je posve raščaralo.

IVANA: Niste se tribali dizati s postilje dok van ni dozvolila naša dobra Badeša.

BADEŠA: More biti na nogah brez straha. Sad je sve u redu. Morete, kumpar Ive, brez straha i krunu primiti i dočekati starega kralja i njegove dvornike u vašoj kući.

IVANA: Ja san van prije govorila ča je štriga kanila zmeštriti momu čoviku. I 'ko je crkla, daj Bog da crkla, još san u strahu, da mu sad ne bi učinila ku stvar, kad bude prima krunu.

BADEŠA: Štriga ka mu je bila zapritila crkla je, kako ste i sama čula. Nje se ni bojati za nikakovu stvar. Ima i drugih štrig, kako i drugega zla, ali se i njih more s vratun zakrenuti, isto tako kako smo to učinila i 'voj, ka se je bila zapritila vašemu čoviku.

IVANA: Ja van to sve, moja Badeša, virujin, ali ja san isto u strahu. Ne bi mogli ostate kod nas do vrimena, kad će mi moj Ive krunu prijati.

BADEŠA: Ne bih mogla, moja Ivana, Sad nâ je noć, i to škura noć. Ja i slabo vidin po danu, a kamoli ne po noći. Puti krivi i svud redun babulji. Mogla bih ponjoriti i nos razbiti, a u škurini i put faliti. Moja Ivana, nemojte se pripadati. Ako i ima drugih štrig, ne mogu 'ne odma navaliti na vašega čovika. Za to triba imiti i vrimena da se štrige dogovore komu se ima zlo

učiniti i kad. Ni od potrebe da ja ovdje čekam toliki svit, a vi budite brez ikakove brige i straha.

IVANA: Kad me toliko sigurivate, ja ću se smiriti. Počekaajte me mrvu vrimenta. *(Odlazi u kuhinju.)*

KUMPAR IVE: Moja Badeša, došla si mi u pravi moment. Bi san očuti da mi se tilo pomalo hladi. Došlo mi je vrime za pojti, mislin ja tako u sebi.

MALI: Štrigi ću ja lebra polomiti, 'ko vas, dide, štriga ne pusti na miru.

KUMPAR IVE: Ne govor tako, sinko, da te ko zlo ne čuje.

IVANA *(koja ulazi na pozornicu, noseći u rukama mladu kokoš)*: 'Vo van je, moja Badeša, mlada pirica za vaš trud. Mislin da će dobro nesti, kad joj dojde njejevo vrime. *(Ivana meće pšvicu u košaru, koju Badeša drži na ruci i pokriva je.)*

BADEŠA: Puno Van, Ivana, fala na vašin daru. Neka van Bog plati.

KUMPAR IVE i IVANA: Zafaljavamo na pomoći i svemu dobru, ko nan je učinjeno u teškin vrimentu.

BADEŠA *(napuštajući pozornicu)*: Noć se primiće, moran teći 'ko ću na vrime doma dojt. Joh ke nevolje ćapivaju siromašna čovika na 'vin svitu, ki se je zopači i vragu se pojписа. Ne govorin ja to za vas, Ivana i kunpar Ive, vi ste dobra čeljad.

KUMPAR IVE: Ne vidiš Ivana da je zaškurilo. Upali sve sviće. Svaki čas se je nadijati parun Jakovu s njegovin aduntimi i dvornikimi, kako si mi i rekla da će nan dojt u kuću, dok san leža u postilji. *(Ivana redom užije sve svijeće. Dok ona svijeće pali, izvana se čuje pucanje iz kubura, udaranje u bubanj, zvuk roga i svirala. Čuje se i pjesma. Što se povorka više približava kući kumpara Ive, to sva ta zveka postaje jasnija. Pjevači pjevaju istu pjesmu, koju su pjevali kad su odilazili iz kuće Parun Jakova i njeni stihovi pred kućom kumpara Ive postaju sve razgovjetniji.)*

IVANA: 'Vo nan gredu. Ča je parilo da je daleko, došlo je blizu.

MALI: Nane, ja ću ostati ovdeka, da vidin ča se to dogada.

KUMPAR IVE: Doša je un dan koga san se najvše boja. *(Ide prema prozoru.)* 'Vo su, već su u dvoru. Ma ča svita gre! Di će toliki stati u kući? Ivana, dones mi novi kaparan i novu crljenu kapu. *(Ivana odlazi i odmah se vraća. Daje kumparu Ivi kaparan, koji on oblači, i crvenu kapu, koju stavlja na glavu. Odmah iza toga ulazi u kuću stari kralj sa svojom pratnjom u onom redu, kako su izlazili iz njegove kuće. Kumpar Ive stoji na sredini pozornice, sve pozdravlja i sa svima se rukuje, Ivana donaša na pozornicu dvije stolice, na koje sjedaju parun Jakov i kumpar Ive. Ostali su iza njih. Pozadi su i kraljevske zastave. Na pozornici je žagor od razgovora, dok je svirka u svemu zamukla. Pivce predaje tanjur s glavom od zubaca Repiću.)*

PIVCE: Malo posluha ljudi, posluha! Poslušajte 'vo malo besed, ke će se sad ovdeka zgovoriti. *(Nastaje tišina.)* Naš novi kralju kunpare Ive! Došli smo u vašu kuću po našoj dužnosti da učinimo 'no ča nan naše regule određivaju. Nadijati se je da ćemo i kod vas dogodišća dojt do dobrega bokuna. Neka van Bog podili zdravlje i mi to doškali. Neka van bude u pameti da su naši konfini za vladanja staroga kralja ostali kako su i ranije bili, kako na našin školju tako i zvanika njega, priko mora. U portu i mandraču bilo je

dosta broдох, gajet, gucoh i bracer. Trgovina se je širila s uljin, vinun, sirun, vunun, smokvami i karubami, tako je pomalo i čakoli munite dohajalo u porat. Na Slancu su velika kola igrala i kolede se na njemu užigale. Kumpare Ive! Nadijemo se da će se to činiti i za vašega kraljestva i da će se naše selo prodičiti prid drugin svitun. U to ime, naš novi kralju, ja vas pozdravljan u ime ciloga puka i u ime staroga kralja, sa željun da bi imili sriće u vašin vladanju. Sad ćete nan dozvoliti da na vašu glavu klademo krunu našega kraljestva (*Pivce skida s glave parun Jakova krunu i stavlja je na glavu novoga kralja kumpara Ive s riječima*):

PIVCE: Vi ste kralj ciloga našega kraljestva za godišće dan.

KUMPAR IVE: Bogu zafaljujin da san 'vah dan doška! (*Nakon toga Pivce uzima iz ruku parun Jakova kraljevski štap i predaje ga u ruke novoga kralja. Zatim skida s ramena parun Jakova kraljevski plašt i stavlja ga na ramena kumparu Ivi. Konačno uzima iz ruku Repića tanjur s glavom od zubaca s jabukom u ustima i tanjur predaje kumparu Ivi. Kad je ceremonija predaje kraljevskih insignija završena, čuje se pucanje iz kubura, počinje svirka svirača u svirale i diple i pjevanje pjesme u počast novoga kralja*):

Rodilo ti žito i čenica
i još tomu vino i smokvica!
Dali smo ti stvari od cesara,
Bog poživi našeg gospodara,
našeg Ivu dobrega kumpara!

PIVCE (*nakon svršetka pjesme, obraća se novom kralju*): Naš novi kralju! 'Vu krunu ku ste primili, naši su stari odredili da ju predajemo od kolina na kolino, tako ćete ju i vi pridati drugemu kad za to dojde vrime. 'Na je kakoti jedan obruč ki se savija, a ne puca, niti će puknuti prid bilo kin. 'Ko budete dobro vladali, mi ćemo biti uz vas, kako ti prilipak uz kamik. Neka Bog poživi našega novega kralja, kumpara Ivu!

(*Svi prisutni na pozornici kliču*): Pomoga ga Bog!

KUMPAR IVE (*nakon što se je sve stišalo i umirilo, ustaje u svom ornatu i drži slijedeći govor*): Dragi moji podložnici, moj parun Jakove, moji ađunti, ašešuri, glavari, pasani kralji, rundari i putari! Da van pravo rečin, u strahu san dočeka 'vah dan. Neprijatelji, zli dusi i zloba, otili su porušiti temelje našega kraljestva, ali in to ni šlo za rukun. Ovd i van obećivan da ću hoditi za stopami naših ranijih kraljoh, ki su znali očuvati naše drago kraljestvo. Ja ću nastojati i voditi takovu pulitiku, da nikomu ne bude ni »joh ni ajme«, nego našemu svitu srića i blagoslov. Veselite se, dršte svoje brašćine i laše. Kola igrajte, kolede nažigajte. Život nan je svin kratak, ki nan ne mora biti samo u trudu. Ča će nan takov život, brez radosti i smiha. Ljudi moji! Dršte se zakona i poštenja, kako ste to i dosad činili. Poručujemo cilome svitu da želimo živiti u miru sa svakin, ali 'ko bi ki doša da nan naše otimlje i da nas ubija, mi ćemo se braniti na svakoj škrap i na svakin školju, ki su oko nas. Sve vas lipo pozdravljan. Neka Bog poživi cilo naše kraljestvo. (*Kumpar Ive sjeda. Izvana se čuje pucanje iz kubura. Na pozornici zvuk roga, udaranje u bubanj, svirka svirala i dipli.*)

GLASOVI IZ DVORANE: Neka živi novi iški kralj, naš kunpar Ive. Neka mu Bog da zdravlje i od njega odbije svako zlo i štrgarenje.

DRUGI GLASI IZ DVORANE: Da bi Bog da, da tako bude i do godišća, bili zdravi, jili i pili, kako smo to i danaska!

(Na pozornicu dolaze igrači kola. Sve je u veselom raspoloženju. Svirci sviraju, diplari diplaju, bubnjar udara u bubanj, nosač roga puše u rog. U tom metežu i svirci igra se na pozornici iško narodno kolo. Po prestanku kola, pjevači mješovitog zbora, koji se nalaze na pozornici, pjevaju pjesmu svomu staromu Korinjaku, koja glasi):

Svi se brigi oko Sela kläli,
oko njega krunu nanizali,
a najveću Korinjak zeleni,
u zalazu od sunca rumeni.

Korinjaku, ti zelena kita,
gospodar si od ciloga svita.
Vidiš mora i zelene brige,
želin s tobun zaminiti vrime.

Nek te biju dažji i nevere,
pulentada s kulfa nek te dere.
granuti će jopet sunca zrake,
pun lipote bićeš svakojake.

Vratiće se mekano proliće,
tvoja sura pleća oživiće.
Pokrit će te zelena travica,
zvrha sjat će biserna rosica.

(Po završetku pjesme, koja se ori dvoranom, uz poklike i pozdrave iškom kralju, završava se ova igra.)

KONAC — ZASTOR

RJEČNIK

lokalnih izraza i stranih riječi s njihovim značenjem. Strane su riječi pretežno talijanskog podrijetla.

A

<i>abīs</i>	ponor, odnosno odron morskoga dna, bezdan
<i>äđer</i>	nebeski svod
<i>afīt</i>	najam, zakup
<i>ârgan</i>	naprava kod tiska maslina u uljari
<i>argôla</i>	upravljač kormila na drvenom brodu
<i>ârija</i>	zrak
<i>armž</i>	oprema broda za plovidbu
<i>ârt</i>	mreže za ribolov

B

<i>bāba</i>	babica, primalja
<i>babūlj</i>	okrugli maleni kamen koji se nalazi po putevima, uslijed hoda zaobljen i izlizan
<i>babuljāti se</i>	nabacivati se babuljima
<i>baciljāti</i>	mariti za što, brigati se što
<i>badilj</i>	lopata
<i>badivāti</i>	poslušati koga u nekom poslu
<i>bānak</i>	drvena klupa
<i>bānda</i>	strana broda
<i>bandīra</i>	zastava
<i>bandunān</i>	prepušten samom sebi, ostavljen, resigniran
<i>bānjin</i>	kupelj, kupanje
<i>barilo</i>	bačva za soljenje ribe
<i>bārin</i>	barem
<i>batarēla</i>	udaranje u razne željezne lonce od strane više osoba, s namjerom da se komu napakosti, ili da ga se ozlojedi
<i>batēla</i>	maleni drveni čamac s ravnim dnom
<i>bāva</i>	lagani, tihi povjetarac na moru
<i>bāvi</i>	sline
<i>begenjāti, begenjivāti</i>	odobravati
<i>Bēli</i>	mali otok sjeverozapadno od otoka Iža
<i>berekīn</i>	nestaško
<i>bēštija</i>	životinja
<i>beštīmāti</i>	psovati
<i>betēžan</i>	bolestan
<i>bilīna</i>	biljka
<i>bivānda</i>	razvodnjeno vino
<i>blāk</i>	crna smola koja se kuha i njome mažu vanjske strane broda
<i>Bnēci</i>	Venecija
<i>bobūk</i>	krušac manjeg opsega
<i>bokūn</i>	komad
<i>bolotūra</i>	vrsta lastavice, koja se zadržava na strmenim liticama preko boloture ulazi na kat zgrade
<i>bonāca</i>	mirna površina mora, poput ulja
<i>botūn</i>	gumb, puce
<i>bracēra</i>	drveni brod na jedra za obalno more
<i>bragēše</i>	hlače
<i>brānče</i>	škrge
<i>brbuljāti</i>	brbljati
<i>brīva</i>	brazda broda
<i>brōska</i>	vrsta zelja, uspijeva zimi
<i>brtvēla</i>	vratnica
<i>brudēt</i>	kuhanje ribe u začinu
<i>brunculāti</i>	zvoniti prekidano
<i>bruntulāti</i>	gundati
<i>Brzilj</i>	Brazil
<i>būlj</i>	kuželj u vreloj vodi
<i>burdižāti</i>	jedriti smjerom polusuprotno vjetru
<i>bušīnak</i>	divlja manja raslina u grmu
<i>butiga</i>	dućan
<i>būža</i>	rupa, luknja.

C

*caparîn**capûn
cêditi
cincêla**cîma
côtati*

vrsta lastavice, koja se zadržava na strmenim liticama otoka gdje se i gnijezdi
trnokop
popustiti
riba koja se lovi vršama, više koščata nego mesnata, živi među algama, šarenih je boja
konop za vezanje broda
šepati

Ć

*ćakulâti
ćapâti
ćapivâti
ćâro
ćifal
ćimula
ćôk*

brbljati
uhvatiti
hvatati
bistro
cipal
cvijet broskve koja cvjeta koncem zime
kos

Č

*čaknûti
čančôl**čelînjak**čivêri**črišnja
čřpnja*

čučnuti
mala riba, crne boje, koščata, živi među algama, lovi se vršom
brdovita kosina, obrasla šikarom, na jugozapadnom dijelu otoka Iža
drvena nosiljka za nošenje tereta veće težine (nose je dvije osobe s obim rukama, u tome se osobe nalaze jedna iza druge)
trešnja
pekva

D

*dâž
dažiti
dê
dêšne
dešterân
deštrigâti

dešvâti se
dî
dibôtu
digân
dišpêt
dižgrâcija
dôlâc
dôška*

kiša
kišiti
dio
čeljusti (kod novorođenčeta)
mrtvo ispružen
ubiti ili upropastiti, do mrtva premlatiti, dokončati
koga
pokvariti se u zdravlju, učiniti neko zlo samom sebi
gdje
skoro
krčmar
prkos
nesreća
zdenac (jedini izvor vode za piće u selu V. Ižu)
oprez (stati na doški ≡ oprezno čekati, biti na oprezu radi neke stvari)
dočekati
miraz
selo na Dugom otoku, leži na vrhu
ravno
uvala na sjeveroistočnoj strani otoka Iža

*dôškati
dôta
Drâgove
dřito
Dunbôka*

dūnkve
dūpin

dakle
dupin

Đ

Đapunēž
Đermanēž
Dibiltēr

Japanac
Nijemac
Gibraltar

F

facō
fēbar/hēbar
ferā/herā

rubac
temperatura (tijela)
svjećnjak za ulično svjetlo, ručna svjetiljka za potrebe izvan kuće

fēšta/hēšta
fēštar/hēštar

crkvena svētkovina

fēta

proštenjar

fidūti se

kriška kruha, sira, šunke

firale/hirale

uzdati se

fišacijūn

lagana obuća za blagdane

flōk

uporna misao koja muči koga

fōji

malo jedro na prednjem dijelu broda

fōrca

novine

fortīca

snaga

frāja

utvrda

frīte/hrīte

gozba

frmāti

uštipci

fržāta

zaustaviti

vrst mreže za ulov bijele ribe, ribanje tom vrstom mreže

Fulīja

otok jugozapadno od otoka Iža

fundāc

talog kuhane kave

funēstra

prozor

fūrbast/hūrbast

domišljat

furešt/hurēšt

stranac

G

gajēta

manji drveni brod, plovi na jedro i vesla, u boku nešto širok

Galīja

dio naselja u selu V. Iž

girnjak

mreža za sušenje sira i riba, zvanih girice (Mreža je rastegnuta obručom i visi obješena na špagi pod gredom prema prozoru radi boljeg sušenja sira ili ribe, što je naslagano na mreži.)

gljindūra

vratna žlijezda

Glūrović

mali otok na sjevernoj strani otoka Iža

glūšāc

divlje raslinje, makija

gōd

godišnjica smrti

golūžēca

pohlepa za boljim jelom, odnosno želja za njim

grāčiti se

skupljati se više njih u skupu da se što gleda,

gradēle

roštilj

granīca

ocat razrijeđen u vodi radi pića

grbīnj

sjeverozapadni položaj, vjetar koji s toga smjera puše

Gřčīn

obrađen predjel na otoku Ižu

grēgolevānt

jugoistočni geografski smjer, vjetar koji puše u tom smjeru

grìculji
grìlo
grìšpati se, nagrìšpati se
grìšpa
grmâlj
grustiti se
gũc

gucân
gustâti
gustêrna
gũšno
gũšt
gustân
guvêran
gvêra

hijâd/fijâd
hranjivâti
hrìpèlji

indârmi
inpâk
intrâda
inženjivâti se
išivâti se, išâti se
lžula grôša

jâčâm
jađranjâča
jakêta
jâko
Jâmina

jâpnđ
jârge

jâspra
jâtra
jîsti
juštâti
jũšto

kabâ

kâla
kalafât/kalahât
kalâti se
kalig

ježuri
šturak
smežurati se, namreškati se
nabor na opravi ili odijelu
vrst raka s jakim kliještima, živi u kamenoj rupi
militi se za nekim koji je odsutan
drveni brod, nešto ovalnog oblika, plovi na jedra i
vesla, zbog svog oblika brži od gajete
grkljan
koštati (u vezi cijene kod kupnje ili prodaje)
čatrnja u kući ili kod kuće
ukusno
užitak
ukusan
vlada, vlast u političko-upravnom smislu
rat

H

tihi povjetarac, koji ljeti ugodno hladi
skrivati
bronhije

I

žandari
zavoj, uvoj
polje, obrađena zemlja
snalaziti se
dizati se, dignuti se na noge
Dugi otok

J

ječam
maslinovo zrno, plod, srednje veličine
kaput od odijela, sakò
i ako, iako
plodno zemljište, dno u ovalu poput jame ispod Ko-
rinjaka prema selu V. Iž
vapno
odrezana grana smreke u rašljama, koja visi kraj
ognjišta i na njoj se suši pretežno radna obuća
novac
jetra
jesti
složiti, urediti
upravo

K

drveni sud za vodu, rabe ga samo žene, koje ga nose
na glavi
tijesna ulica ili put
brodograditelj
spustiti se s višeg mjesta na niže
magla

<i>kalōma</i>	konac tunje
<i>kāmara</i>	soba
<i>kānava</i>	laneno predivo
<i>kānica</i>	ženski vuneni pojas u boji, tkan na domaćem krosnu zvonik
<i>kanpanē</i>	kut (ovdje dio puta između kuća, gdje ljudi sjede i vode razgovore.)
<i>kantūn</i>	groblje
<i>kapišānat</i>	svađati se, prepirati se
<i>kārūti se</i>	drveni držak na prednjem dijelu broda (Na samom pramcu uspravno je ugrađen i služi kao ručak kod ulaza i izlaza iz broda.)
<i>karōc</i>	ratna oklopnjača
<i>karocāta</i>	drveni saduk
<i>kašēta</i>	nosiljka za mrtvace do groba, otkrivena bez poklopca (Nose ga s mrtvacem četiri osobe na ramenima.)
<i>katalēt</i>	stolica
<i>katrīda</i>	vrst kreveta, ravno položena daska, koja uzdužno počiva na dva unakrsna nogara
<i>kavalēt</i>	zatiljak
<i>kīka</i>	zvoniti u više zvona
<i>klanpanāti</i>	postaviti
<i>klāsti</i>	dva susjedna otoka između sela Mali i Veli Iž (Tu se zbio vatreni okršaj između partizana i tal. karabinjera.)
<i>Knežāk, Zāglavić</i>	pismo
<i>knjīga</i>	ako
<i>'kō</i>	brodski, mornarski krevet
<i>kočēta</i>	zemljana posuda za kuhanje kave, s kljunom pri vrhu radi cijedenja
<i>kōgoma</i>	vrst mreže za lov girica
<i>kogō</i>	poput kolača, od šarena platna, pamukom nabijena tkanina (Služi kao podloga na glavi kod nošenja bremena. Služi samo ženama koje, za razliku od muškarca, nose breme samo na glavi.)
<i>kolačīna</i>	ovca iz sela Kolane na otoku Pagu, nabavljena radi miješanja rase, radi plemenitijeg rasploda
<i>kolānka</i>	put na selu između niza poredanih kuća
<i>kolovāja</i>	boja
<i>kolūr</i>	ognjište
<i>kōmin</i>	željezni lanac koji visi nad ognjištem, na koji se lanac vješa razno kuhinjsko suđe, radi iskuhavanja hrane
<i>komōštre</i>	morski prostor, kanal, koji je omeđan kopnom ili uporedo s otocima
<i>konā</i>	slatkiši (bomboni)
<i>konfēti/konhēti</i>	granica, međa
<i>konfin/konhīn</i>	gornja i donja čeljust
<i>kopačīce</i>	najveće brdo na otoku Ižu (oko 180 m nadvisine)
<i>Korīnjak</i>	rak, zvan rakovica, obrastao morskom travom u kojoj živi
<i>kosmaljīn</i>	obrastao
<i>kosmāt</i>	vrst ribe, živi u velikim dubinama, na pjeskovitom dnu, hvata se parangalom
<i>kostīlj</i>	stegno kod domaćega blaga
<i>košēt</i>	željezni kotao u kome se obično kuha zelen ili krumpir, ili meso
<i>kotlēnica</i>	zrno, maslinov plod, najmanje veličine
<i>kranbučēla</i>	erkavati
<i>krepīvāti</i>	

krijānca
krūg (krūzi, kružjē)

kukūlj

kukuvēška, kukunjāva
kūlaf/kūlah
kulār
kulpār

kunpatīti
kuntāti
kuntēnat
kuntrēšt
kūpa
kurāj
kurēnat
kustijūn
kušin
kuštāti
kūželj

pristojnost, poštivanje
živac kamen u moru ili na kopnu (kad ih je više, onda su kruzi ili kružje.)
dio mreže zvane kogol (Kad se kogol izvlači iz mora, sva riba koja je bila opasana kogolom ulazi u njegov kukulj, koji se, s ulovljenom ribom, zadnji izvlači iz mora.)
sova
otvoreno Jadransko more, zapadno od naše obale
ovratnik (svećenički)
kum (Tim se nazivom oslovljavaju ljudi u susretu i ako nisu između sebe u kumstvu.)
ne zamjerati komu što
mariti (ne kunta= ne mari ništa za to)
zadovoljan
svađa, prepirka
crijep
odvažnost, srčanost
morska struja
prepiranje, svađa
jastuk
pristati brodom uz obalu
vrtlog, vir u ukuhanjoj vodi

L

lamorāti
lanbikāti
lanpāti
lanpurāti
lancūn
lāš

lāščiti se
laškivāti

latīnsk
Lavdāra
lavūr
lebič
lemōzina
lerōj
lēsa

lēut

levānat
lībar
lopār

lōpiž
lopižār
lūdar
lugār

lomati rukama
žeći, peći, u prazno skakati (u želucu)
sijevati
živo gorjeti, buktiti
plahta
zapis umrlog da se na dan njegove smrti, uz jelo njegova rodbina i poznati sjećaju njega i mole za njegovu dušu
sjati se
popušati; popušati konop koji steže razapeto jedro čime se brod dovodi do veće brzine u jedrenju
plod oblika bobice na grmenom raslinju
otok, južno od otoka Iža
posao, rad
nenadni jaki vjetar na moru, bilo kojega smjera
prošnja milostinja
sat
ukrižano i spleteno pruće za sušenje smokava, kod čovjeka niz rebara na jednoj strani prsnog koša
ribarski brod za veće i dulje ribanje, po veličini veći od guca i gajete, kreće se veslima ili jedrom
istočni vjetar, istočni geografski smjer
knjiga
okrugla drvena daska s drvenim drškom, koja služi za stavljanje kruha u peć radi počenja
lonac od pečene gline
lončar
vrst mreže za lov bijele ribe
riba, malog rasta, živi u lukama
među morskim travama, hvata se udicom

M

<i>māća</i>	mrlja
<i>māška</i>	vrst ribe, hrapave kože, bez ljuski, živi u velikim dubinama, na pješčanom muljevitom sprudu
<i>magriž</i>	smilje
<i>mākina</i>	stroj, naprava
<i>manavēla</i>	držak, vrtilo; naprava za tisak maslina u uljari (Njom se tlači torkul na torbe pune maslina; pokreće je četvero ljudi ramenima u kružnom hodanju)
<i>mālin</i>	uljara
<i>mandrāc</i>	lučica, obično plitka i dobro zaštićena od vjetra, služi za privezivanje manjih brodova
<i>manōvra</i>	rukovanje, vježba
<i>marēta</i>	val
<i>maštē</i>	drveni sud, prema dnu nešto uži, otvoren bez pokrova
<i>mentovāti</i>	spominjati
<i>meritāti</i>	salužiti, zasluživati
<i>mēštar</i>	majstor zanata
<i>meštralīn</i>	sjevni vjetar, puše redovno ljeti popodne, ugodno rashlađuje
<i>molivāti</i>	puštati, popuštati
<i>močtra</i>	gromača, pregradni ili granični suhozid na zemljištu
<i>morbīn</i>	šala
<i>mrlīs</i>	miris
<i>mūkā</i>	brašno
<i>mū</i>	gat za pristajanje i vezivanje brodova
<i>munīta</i>	sitni novac
<i>mūrka</i>	uljni talog
<i>mūrva</i>	dud

N

<i>nabunbān</i>	natečen
<i>načūlīti (uha)</i>	pomno slušati
<i>načeperīti se</i>	nakostriješiti se (čeper je vrst insekta kod domaćeg blaga)
<i>nādījati se</i>	nadati se
<i>nāse</i>	natrag (na sebe)
<i>navigāti</i>	ploviti
<i>nebōre</i>	bogec, jadnik
<i>nētōmaran</i>	nemaran
<i>nīnder</i>	nigdje
<i>nīš</i>	ništa

NJ

<i>njādra</i>	njedra
<i>njōrāc</i>	gnjurac (morska ptica)

O

<i>obājti</i>	obići
<i>obilāncija</i>	obilje
<i>obotīti</i>	nateći (uslijed ozljede ili bolesti)
<i>odlūčīti</i>	odijeliti mlado janje od ovce, radi uzgoja i povećanja stada

odūr
oficij/ohicij
Opāčac
opāsati, opasīvāti
đrac
đrkula
đsik
Osīljinac
ošit
ōv

zadah, miris
ured
brdo na južnoj strani sela V. Iža
obuhvatiti, obuhvaćati ribu mrežom
jedrenje na vjetar, bočno suprotno vjetru
maslinov plod (najveći od njenih plodova)
tor za blago sitnoga zuba
sjeverni rt otoka Iža
drvena pregrada u kući, obično prizemno, odjeljak
ovaj

P

pačāti
padrān
pāgar
palečāti
parāda
Pārda
paričāti
parīti
parohljān
parān
pās
pasāti, pasīvāti
pāskinja
paščice

smetati koga nešto, dirati u koga da ga se uznemiruje
patron, zaštitnik
vrst ribe slične zubacu, ali rastom veća, živi u velikim dubinama, lovi se parangalom
buktititi (o vatri)
veslo kojim se vozi po krmi broda (Tim se veslom regulira i smjer vožnje, a soha u kojoj leži paradno veslo drukčijega je oblika od ostalih ležaja vesala)
južni rt otoka Iža
pripraviti
izgledati
seoski župnik
vlasnik većeg imanja, gospodar, brodovlasnik
morska riba, okrugla oblika, hrapave kože, bez ljusaka (Živi na pješčanom dnu u velikim dubinama, lovi se parangalom. Suši se na suncu i kao suh, kuha se i jede s krumpirom.)
proći, prolaziti
zašećerani kolač, dijeli se u svatovima
sjemenje u zrnu grožđa koje ispada iz zrna prigodom cijedenja grožđa u tisku
obrok jela
trpjeti
pogibelj, opasnost
prilijepiti se
pijevac
tek u jelu
mala nježna ptica, sive boje, živi u toplim krajevima
mali gradski trg
tanjur
okruglo olovo koje visi na užetu (Upotrebljavaju ga zidari kod gradnje kuće za kontrolu pravilnosti zidanja. Upotrebljavao se i na tunjama.)
kobac
džepni nožić
prijati
pjena
lula
vilica
tući, lupati, udarati
poluga na dizalici za mehanički prijenos tereta s jednog mjesta na drugo
zemljani lonac za uzgoj cvijeća
obojen

pāšt
pātiti
perīkul
petāti se
pēteh
peīd
pīhara
pijacēta
pijāt
pijunbin
pīljuh
pikočić
pijažāti
pīna
pīpa
pīrān
pištāti
pištān

pitār
piturān

plepetāti
plipučāti

pljīskati

pljūskati se
pocēs
pōd
pogačca

pogrdašāti se
pojariča
pokrov
ponjorīti
pōpēčcak
pōrat
porivāti
pōšta
posūrīti
poštamēnat
pōt
pōt
potanpelivāti se
potīti se
potlōška
potūrčiti se

poturkivāti

povīti
predikāti
preholēdāti
prmaknūti
prmerāl
prēša
prēšiti
prokurāti
prōto
Provērsa
prpapēča
prsūra
pržūn
pucā
pujāti se
pulēnat
pānta
puntā
puntapē
puntūra
purtē

pūščāti

mahati krilima, kod ptica i domaće peradi veslati jednim veslom na krmi broda (To se kaže i za morske ptice kad plivaju po moru.)
polijevati se kljunom ili krilima po perju (kod ptica močvarica i ptica koje žive na moru)
polijevati se vodom ili morem
posjed
daske pribite na grede na katu kuće, kat okrugla limena ploča u uljari, koja se postavlja povrh svake torbe, već napunjene maslinama, kad one idu pod tisak (Torbe leže jedna povrh druge, u formi stupa. Pogače taj stup drže u ravnoteži da se ne raspe.)
ogrepsti se
vrst strunjače, punjene travom ili kukuruznim lišćem bijelo platno, uštirkano, za pokrivanje mrtvacu pasti na nos, u prenesenom smislu pobenaviti
žarač vatre, prije drven, kasnije od željeza
luka
gurati
određeno mjesto ili pozicija za ribanje
posivjeti
postolje
znoj
lončić
podupirati glavu rukama, podbočiti se
znojiti se
kuća potleušica
zaintačiti se, skriti se, spustiti glavu dolje iz prkosa (Ta se riječ upotrebljava obično za djecu kad kome prkose.)
nekom gurati da se makne s jednog mjesta na drugo (U renesansnom značenju: s nekim zlo postupati, npr. mladi sa starcima.)
reći, kazati
propovijedati, držati govor pred većim skupom ljudi
udariti koga preko leđa
premjestiti živinu radi ispaše s jednog mjesta na drugo
sredina
žurba
žuriti
pribaviti
poslovođa
prolaz između Dugog otoka i otoka Kornata
šišmiš
tava
zatvor
ckrugla udubina po sredini dna bunara
trijebiti nečist (kod ptica)
zapadni vjetar, geografski pojam za zapad
oštrac,rt
oštrac, rt
ukras na grudima, obično od zlata (kod žena)
upala porebrice
mali otvor, četverokutni, na prednjem dijelu palube drvenoga broda, za ulaz i izlaz iz prove (Tako nazivaju i poklopac koji pokriva taj otvor na provi.)
puštati

R

<i>rāgu(l)</i>	drveni kotač nazupčan
<i>rahōliti se</i>	pjevati zanosno (slučaj kod ptičjeg pjeva)
<i>rākovica</i>	kamenica u uljari u koju otječe ulje koje kaplje iz torbi pod pritiskom torkula
<i>rānciv</i>	upaljen (za ulje ili koju drugu masnoću)
<i>rānj</i>	riba s otrovnim bodljikama, zato i opasna kod uboda
<i>rašćakulāti se</i>	razbrbljati se, raspričati se
<i>rašćarāti se</i>	razvedriti se, razbistriti se
<i>rašćāti, rašpāti</i>	turpijati
<i>Rāva</i>	otok, zapadno od otoka Iža, jedini naseljen od otoka koji leže oko otoka Iža
<i>rāvna škrilā</i>	velika kamena ploča (kamen živac) na poljskom putu ispod Korinjaka u Velom Ižu
<i>ravnice</i>	nekad vojno vježbalište u Zadru, izvan zidina otvorenih prsiju
<i>razbrājīn</i>	lagano se buditi od sna
<i>razdrāmīti se</i>	riba nepravilnog okruglog oblika (Jede se i suha, osušena na suncu i kuhana s krumpirom.)
<i>rāža</i>	iznenadni vjetar, na mahove pojačan
<i>rēful</i>	pravila
<i>rēgule</i>	upravljati čime da bi se posao izveo u redu, stavljati što u red
<i>regulīvāti</i>	gnojna upala na kožnom tkivu
<i>rešepīla</i>	polako dolaziti k sebi, poslije bolesti, oporavljati se
<i>revenjāti se</i>	poslije slabosti
<i>režintāti</i>	splahnuti rublje u vodi nakon pranja u moru, radi odstranjenja soli (morske)
<i>rīcast</i>	kovrčast
<i>rīga</i>	redak u pismu ili u knjizi
<i>rīzičan</i>	opasan
<i>roćīni</i>	zlatne naušnice
<i>Rōzīnsko</i>	bivše staro naselje na otoku Ižu
<i>rožōlj</i>	liker maraskin
<i>rundār</i>	seoski obilazitelj polja, radi sprečavanja poljskih šteta
<i>Rūtnjak</i>	mali otok kraj ulaska u išku luku

S

<i>sabūn</i>	morski pijesak
<i>sakēt</i>	vrećica
<i>salamūra</i>	rasol
<i>salucāti se</i>	igrati se
<i>sān</i>	sam
<i>santīna</i>	donja unutarnja strana broda, potpalublje
<i>sārtije</i>	užad na brodu koja drži jarbol
<i>saūr</i>	pržena riba, zalivena vrućim uljem i octom, sve pomiješano s ružmarinom
<i>Sāvar</i>	selo na Dugom otoku, leži na brijegu
<i>sēgutra</i>	jutros
<i>Sstrānj</i>	otok i naselje sjeverno od otoka Iža
<i>sīka</i>	pličina na otvorenom moru
<i>sīkavica</i>	grm s bodljikavim lišćem
<i>skāle</i>	prijenosne stepenice za penjanje na visoka stabla
<i>skamenjīvāti se</i>	kočiti se poput kamena od nekog čuda ili prepasti
<i>skaršēla</i>	džep
<i>skomēš</i>	oklada

<i>skrpŭn</i>	riba s oštrim, otrovnim bodljikama, crvenkaste boje
<i>škŭla</i>	škola, bratovština
<i>skunčati se</i>	oronuti od tuge i žalosti
<i>skužati se</i>	izviniti se, ispričati se komu
<i>slānac (Slanac)</i>	zdenac s vodom koja se miješa s morem i radi toga je slankasta (Po njemu je nazvana i poljana koja se proteže od zdenca prema moru.)
<i>slavŭja</i>	ljekovita biljka (Kuha se i pije poput čaja, naročito kod prehlade grla.)
<i>smrdĕla</i>	divlja biljka, makija (Njezino se lišće, kad je stučeno, upotrebljava za bojanje mreža.)
<i>smrič</i>	smreka
<i>smriška</i>	zrnati plod smreke
<i>smŭcati se</i>	klatiti se
<i>sĕha</i>	ležaj u kome leži veslo u veslanju
<i>Sĕline</i>	staro naselje na otoku Ižu
<i>sĕmić</i>	vrh, sljeme krova kuće
<i>specijalija</i>	ljekarnica
<i>speštati</i>	natući koga
<i>spiza</i>	jelo, hrana
<i>spĕtan</i>	znojan
<i>stragŭša</i>	zadnjica
<i>stŭmik, stŭmak</i>	želudac
<i>stŭnje</i>	uzdarje, milo za drago
<i>surgān</i>	usidren
<i>sŭssvita</i>	propast svijeta, apokalipsa (Kristov dolazak na svijet, prigodom sudnjeg dana)
<i>svinčić</i>	najmanja nježna ptica, sive boje, nije selica, živi pod toplim podnebljem
<i>svudrĕdun</i>	svukud, na svakom mjestu
<i>svrĕlić</i>	malo svrdlo, dječji penis

Š

<i>šaldati</i>	urediti stvar, račun
<i>ščap</i>	štap, batina
<i>ščavina</i>	lagani pokrivač od pamuka
<i>šemečati, šemetati</i>	posrtati, hodati lijevo-desno, u napitomu stanju
<i>šĕst</i>	način
<i>šĕstan</i>	ugledan, lijepa izgleda
<i>šĕšula</i>	drvena crpka kojom se crpi iz broda more, ili kišnica
<i>ševrljati</i>	posrtati u hod
<i>šijĕti, šijivĕti</i>	veslom voziti unatrag, mjesto prema naprijed
<i>šijĕtika</i>	upala nožnoga živca
<i>šimijĕti</i>	neozbiljno se ponašati, govoriti bedastoće, praviti se smiješnim
<i>šišnjara</i>	vrst raka (Živi na priličinama, nije za jelo.)
<i>škānj</i>	hrid u moru koja nije vidljiva i zbog toga opasna za brodove
<i>škanjĕ</i>	mala drvena klupa
<i>škānjerica</i>	kružna jama u uljari, obložena kamenom (U nju se bacaju masline koje gnječi kamen koji se u škanjerici okreće.)
<i>škapulār</i>	svetački moćnik od platna koji se nosi preko vrata i pada na gola prsa ispod košulje; nosi se zbog nekog zavjeta
<i>škofŭn/škohŭn</i>	vrst opanka za radove u zemlji kod kopanja (Ima ušitu vunenu čarapu koja doseže do iznad gležanja.)

škālja	sitnije kamenje koje se vadi prigodom krčenja zemlje
škīna	leda
škōlj	otok
škōta	konop, uže kojim se s krme broda podešava jedro prema jačini vjetra radi uspješnijeg jedrenja
škrāpa	udubina između dva kamena živca
škr̄tōrij	ured, pisarnica
škupīna	grabilica vode od nepromočiva platna
škūr	tama, taman
škuritād	tama, tmina
škūrīti	mračiti se
škvāra	zidarski alat, drven ili željezni, kojim se kod gradnje kuće kontrolira pravilnost kuta
šōlad	jedinica novca u bivšoj Austriji
šōrta	vrst
špalēta	lopatica
špēc	ogledalo, zrcalo
špēhāti	trzati se, kao riba na suhom
špijegāti	tumačiti
špūnta	ubod igle kod liječenja
štīma	poštivanje
štīmān	poštivan
štīmīvāti	poštivati, procjenjivati
štīti	čitati
štīva	utroba broda, prostor za skladište
štōhorīti	stršiti uvis, dignuti se
štōla	crkvena poramenica koju župnik nosi prigodom crkvenog obreda
štrgūn	vještac
štrīga	vještica
šufrit/šuhrit	zapržak
šunšūr	galama, buka
šūg	sok
šūsta	čelično pero, čelična opruga
šūvar	pluto
švilāc	vrst užeta od lana

T

tāh	ovaj
tāk	drven otesan komad (Postavlja se, odnosno umeće kod tiska maslina na pogače u uljari radi jačeg pritiska na torbe.)
takāti se	prilijepiti se
tkujīn	novčanik
talār	dolar
tamburīn	bubanj
tangāti	bojiti, obojiti
tangarija	bojadisaona
tašćoglāviti	»tupati pamet« (Po mišljenju naših otočana, pamet se tupi velikim učenjem.)
tēča	zemljani lonac u kojem se dostavlja hrana
timūn	kormilo
tīnditi	paziti na što, brinuti se o čemu
tīnple	sljepoočice
tōrba	torba pletena od specijalnoga tkiva koja se puni maslinama u uljari i napunjena stavlja pod tisak
tōrkul	naprava koja stiska torbe (u uljari)

tovāriš
tovērna
trakūn
trapanāti
trāpiti se
trāpula
travērsa
trcarō

trjātar
trkulāda
trpīje
Tudēšak
tukāti
turmentāti

drug u ribanju
krčma
zmaĵ
razbijati, drobiti (kamen)
mučiti se, živjeti asketskim životom
mišolovka
pregača
konopac kojim se stiska gornji dio jedra u slučaju jakog vjetra
igra, predstava, kazalište
zgnječene maslinove koštice poslije tiska u torokulu
željezni tronožac
Nijemac
trebati (što učiniti)
mučiti

U

uhijān

nagluhi (govori se) kad se tko kasno odaziva s pitanjem: »An«? Odgovara mu se na takav odazov riječju: »Uhijan«. Takav dijalog u zovu i odazovu uobičajen je između starijih i djece.)

umidēca
ūn
ustīnuti

vлага
on
ohladiti (za jelo), ozepti, stojeći na hladnom ili vlažnom mjestu

užānca
užāti

običaj
običavati

V

vāla
vāh
valōr
vapōr
vašća: »pōci po vašću,
»zā vašću«
vižitāti
Vodenjāk
vogāda

uvala
ovaj
vrijednost
parobrod
sagnjiti, pokvariti se, propasti
pregledati, pregledavati
uvala s jugoistočne strane otoka Iža
jači i dulji zamah vesla, prevaljen put veslanjem do određenog mjesta
vrst morske trave

vrēsā

Z

'z
zābīti
zabliščiti
začakulāti se
zagōjnica
zajk
zalanpāti
zalāščiti se
zalūščiti
zapačelāti
zapīhtati se

iz
zaboraviti
zaslijepiti oči od jakog svjetla
zabrbljati se
vrst mreže za lov bijele ribe
jezik
sijevnuti
zasjati se
brzo pobjeći, ćušnuti koga
naglo buktiti
zapuhati se hodajući brzo ili uzbrdo

zaprētati

zarotulāti se

zaškālĵāti

zatūhinĵiti

zazīrāti

zbagučīvāti

zbužāti

zdurāti

zgratāti

zi

zlāminati se

zmeštrīti

zmišāncija

zmōrašnji

zrašpāti

zvēzdā tramuntāna

pokriti toplim pepelom kad se peče na ognjištu kruh
ili krumpir

zavrtjeti se (u glavi) zakoturati se

zasuti što sitnijim kamenjem

zaspati prvim snom

kriomice što ili koga promatrati

ometati koga u poslu ili radu, u govoru

probušiti

izdržati

postrugati

iz

prekrižiti se

učiniti kome kakvu psinu

»zmešarija«

sjeverozapadni

isturpijati

zvijezda Sjevernjača

Ž

Žapuntē

ždrīlĵiti

žitāk

žūnta

žūtēnica

žvēlat

žvērāc

selo na otoku Molatu poznato po bijelom slatkastom
vinu

buljiti u koga

imetak, življenje

dodatak

divlja biljka koja se jede začinjena octom i uljem,
kao salata

brz

čvoruga na čelu nastala od udarca

POGOVOR*

O »Iškom kralju« i njegovu jeziku

I

»Iški kralj« Šime Kulišića napisan je iškom čakavštinom kao rijedak prozni čakavski tekst u naše vrijeme, sa znatnom literarnom vrijednošću.

Pisac je, kao rođeni Ižanin, uspio u svoj tekst ukomponirati sve važnije događaje iz narodnoga iškoga života, povezavši ih sve u cjelinu uz povijesni čin biranja iškoga »kralja«. Tekst je sav pisan izvornim iškim govorom s kraja prošloga i početka ovoga stoljeća, pa njime dobivamo neobično vjernu sliku ne samo o iškom narodnom životu nego i o iškom govoru. Pojavu »Iškoga kralja« (u rukopisu) popratio je još 1973. godine B. Jurišić u pismu Š. Kulišiću ovim riječima: »Tvoj me je 'Iški kralj' toliko iznenadio, da sam sinoć u zanosu obećao (u času telefonskog razgovora s Tobom) da ću Ti ukratko, makar samo jednom rečenicom, iskazati izraz svog oduševljenja«. Tekstom »Iški kralj« autor doista pobuđuje oduševljenje, pa mu i pripada dolično priznanje.

U opisu narodnoga iškoga života, o kojem saznajemo iz usta sudionika u igri, sadržani su podaci o načinu i uvjetima života, o narodnoj nošnji, o kući i načinu stanovanja, o kućnim potrepštinama, o vrstama zanimanja, o domaćim i drugim životinjama, o brodovima, o ribama i načinima ribanja, o ribarskom priboru, o zemlji i moru, o klimi, o odnosima među ljudima, o narodnoj mudrosti, o narodnim vjerovanjima, o bolestima i njihovu liječenju, o svatovskim običajima, o odnosima prema susjedima, o odnosima prema svijetu i životnim prilikama, itd., itd.

Svi su opisi veoma sažeti, a ipak iscrpni; nižu se spontano, nenametljivo i djeluju uvjerljivo. Tako smo u »Iškom kralju« dobili jedan od najvjernijih opisa narodnoga života koji do sada imamo.

II

Biranje seoskih »kraljeva« nosi u sebi dah i duh davnine, govori o društvenim prilikama bitno drukčijima od današnjih, a opet u sebi na svoj način i danas bliskima. Posljednji registrirani slučajevi toga običaja na Ižu zrače iskonskom draži pučke svečanosti. To je tradicionalan čin izricanja volje seljaka i težaka, izraz htijenja kmeta pučanina. On je subjekt zbivanja, jer on neposredno odlučuje o izboru i bira »kralja« za sebe i po svojoj mjeri. »Kralj« je jedan između jednakih: težak među težacima, kmet među kmetovima, izvršitelj njihove volje i njihov zastupnik.

Biranje »kralja« bio je u prošlosti proširen običaj u mnogim našim krajevima, pa i drugdje. Prvi podatak o biranju »kralja« u Velom Ižu nalazi se zabilježen u matrikuli škole (bratovštine) sv. Duha iz god. 1730. Sigurno je da je ta praksa postojala i davno prije toga. Zadnje biranje »kralja« u Velom Ižu zbilo se 1879. godine, ali je tradicija o iškim »kraljevima« i do danas veoma živa. Samo je tako bilo moguće da nastane Kulišićev »Iški kralj«, sa svim podacima i s opisanom atmosferom koja zrcali sliku te manifestacije kao da se upravo zbiva u naše vrijeme, pred našim očima.

Objavljivanje »Iškoga kralja« omogućit će da tradicija o iškim »kraljevima« ne utrne i da novim pokoljenjima očuva spomen na prohujalo vrijeme i njegova obilježja, u kojima je neraskidivo utkana i stara iška čakavština.

---

* Ovaj tekst napisao je BOŽIDAR FINKA kao uvod »Iškom kralju« (v. bilj. na str. 69 »Čakavske riči« br. 1/1979. g.), ali se zbog tehničkih razloga objavljuje kao pogovor Kulišićevoj dramskoj igri. Neki detalji koji su intonirani kao uvodna informacija ne gube vrijednost ni na mjestu na kojem se ovdje objavljuju.

III

Iška čakavština primijenjena u »Iškom kralju« danas je ponešto arhaična, no smjena dijalekatski staroga s novim ili novijim nije takva da bi posve isključila razumijevanje; radi se uglavnom o tome da su neki dijalekatski podaci u »iškom kralju« danas manje u aktivnoj uporabi nego početkom ovoga stoljeća, ali još nikako nisu istisnuti iz pamćenja. Novine u iškoj čakavštini, najpretežitije u rječniku, prvenstveno su uvjetovane novim načinom života, novim društvenim odnosima i drukčijom materijalnom i duhovnom kulturom. Starije ustupa mjesto novijem, ali u postupnom smjenjivanju, najčešće i u prožimanju. Tako se dobro razumiju sve generacije Ižana, često i ne zapažajući kolike su među njima razlike ne samo u načinu života i mišljenja nego i u govornom izrazu. Kontinuitet generacija osigurava dakle i govorni (jezični) kontinuitet i olakšava premošćivanje svih, pa i jezičnih barijera među generacijama.

Zapisan primjer stare iške čakavštine u »Iškom kralju«, s popisom tipičnih riječi i opisom njihova značenja, omogućit će usporedbe sa svakim novijim stanjem ne samo u jezičnom nego i u svakom drugom pogledu. Zato se »Iški kralj« nudi i kao važan kulturno-jezični dokument s prekretnice dvaju stoljeća, opisujući prošlost s oloncem na sadašnjost i s pogledom u budućnost.

Iška je čakavština jedan od oblika čakavštine zadarskoga otočja; ta je dakle čakavština zajednička široj regiji, s razumljivim iškim mjesnim posebnostima, kao što takvih posebnosti ima i u svakom drugom mjesnom govoru.

Sumarno su glavne osobine govora zadarskoga otočja prikazane u posebnoj raspravi;¹ znakovito je da su prvi put bile izložene upravo u mjestu »Iškoga kralja«, u Velom Ižu, kao tema referata na znanstvenom skupu posvećenom zadarskom otočju. Ovdje se i za ovu priliku prikazuju samo neka obilježja te čakavštine, s posebnim obzirom na čakavštinu u »Iškom kralju«, da bi se što lakše i što adekvatnije mogao pratiti tekst i razumjeti sadržaj »Iškoga kralja«. Treba ipak kazati da iška čakavština u »Iškom kralju« sadrži i neke jezične razlike istih ili istorodnih pojava. To s jedne strane pokazuje da su i govorne mogućnosti raznolike, a s druge strane opravdava time što tekst »Iškoga kralja« nije izvorna pučka umotvorina, nego je literarizirana vizija jednoga pisca, a u literarnom djelu pisanom na dijalektu nije nikad moguće uvijek i sustavno provoditi samo strogo dijalekatske osobine; umjetnički je jezik (pa i onda kad mu je izraz dijalekatski) uvijek na većem stupnju apstrakcije nego jezik dnevnoga priopćavanja ili jezik u kojem se traga za najtipičnijim, sustavno opravdanim, osobinama kojega govora. U »Iškom kralju« ima dakle dijalekatskih neujednačenosti, s neskrivenim unescima nekih osobina iz književnoga jezika, ali, govoreći uopćeno, »Iški kralj« uzet u cjelini obuhvaća cjelovitu sliku iške čakavštine, a njezinim mnogim varijacijama i mogućnostima, i tako vjerno odražava govorno stanje svoga vremena.

IV

Govor otoka Iža, jednako tako i jezik »Iškoga kralja«, čuva zamjenicu *ča* kao najuočljiviju čakavsku oznaku, no iški govor određuje kao čakavski i glasovni i oblični inventar, a osobito naglasni inventar, s posebnostima karakterističnim gotovo za sve područje zadarskoga otočja.

Svi samoglasnici mogu biti i dugi i kratki; od dugih su *e* *a* *o* najčešće zatvorene artikulacije ili se ostvaruju diftonški, ali se to u tekstu »Iškoga kralja«, iz tehničkih razloga, posebno ne bilježi.

Za samoglasničke je odnose u iškom govoru osobito karakterističan ikavsko-ekavski fenomen, nazočan i u drugim govorima na zadarskom otočju.² Tako se u »Iškom kralju« nalaze, između ostalih, i ovi primjeri:

- a) ekavski: *celi, telo, vetar, zavečati se, zdela, zvezda*;
- b) ikavski: *čovik, di, pina, potriba, smrič, svit, vrime*.

Samoglasničko se *r* dobro čuva (npr. *drško, grm, prvi, smrt, trpiti, vršiti*); ostvaruju se i uvjeti za pojavu sekundarnoga samoglasničkoga *r*, uslijed redukcije

kojega samoglasnika uz prvotno suglasničko *r* (npr. *črpnja* < čripnja, *frmati* — *hrmati* < *fermati*, *grhota* < *grihota*, *sakrstan* < *sakristan*, *strgotina* < *strugotina*, *štrgarjenje* < *štrigarenje*, *trjatar* < *trojatar*); osobito je karakteristično *pr-* < *pri-*, *pre-*: *prma*, *prporučiti*, *prpovidati*, *prpoznati*.

Veoma je uočljiva pojava da se samoglasnik *e* ispred nosnih suglasnika u zatvorenom slogu, osobito na kraju riječi, zamjenjuje samoglasnikom *i* (npr. *mindula* < *mendula*, *vašin* < *vašen*, *zelinka* < *zelenka*, *žinska* < *ženska*); u istom položaju samoglasnik se *o* često zamjenjuje samoglasnikom *u* (npr. *sobun* < *sobon*, *un* < *on*, *zbogun* < *zbogon*).

Čakavsku starinu iškoga govora, pa i jezik »Iškoga kralja«, potvrđuju i primjeri kao *gnjazdo*, *njadra*, *kljaknuti*, *počati*, sa samoglasnikom *a* poslije nepćanika, gdje se inače drugdje obično razvio drukčiji glasovni refleks.

V

U suglasničkom se inventaru dobro razlikuju glasovi *č* (= *č'*) i *ć* (= *t'*), kao u primjera *ča* i *ćakula*. Čuva se glas *j* u primjera kao *mlaji*, *tuji* (i mnogih drugih), iako se sve više nameće i glas *đ* (npr. *roden*), osobito u riječi tuđega (pretežno talijanskoga) podrijetla (npr. *Đapunež*, *Đermanež*, *Đibilter*). Suglasnik se *dž* nikako ne ostvaruje, niti asimilacijom po zvučnosti (usp. *naružba*, *svidožba*).

Sustavno su prisutni *h* i *f*, ali je karakterističan i tipično iški poljuljan osjećaj za raspodjelu tih glasova u govornim primjerima, pa se ti glasovi ili međusobno zamjenjuju ili se može ostvarivati bilo jedan bilo drugi na istom mjestu (npr. *fešta* — *hešta*, *fijad* — *hijad*, *frite* — *hrite*, *furešt* — *hurešt*, *kalafat* — *kalahat*, *kunfin* — *kunhin*, *oficij* — *ohicij*). U »Iškom kralju« ta pojava nije toliko zastupljena koliko je obična u izvornom govoru iških govornika. Tako npr. *Frane* (ime) često bude *Hrane*, a *hrane* (G jd. od *hrana*) bude *frane*. Otuda se razumljivo i primjeri kao *tovaroh*, *seloh* (G mn. od *tovar*, *selo*) gdje treba pretpostaviti prijelaz: *v > f > h* (npr. *tovarov > tovarof > tovaroh*).

I u »Iškom kralju« i u iškom govoru zadržana je stara čakavska suglasnička skupina *čr* (npr. *črivo*, *črišnja*, *črnika*, *črpnja*, *črv*, uz *crljin*, *crikva* i dr.) i skupina *šč* (npr. *godišće*, *ščap*, *ščavina*). Neke se suglasničke skupine, osobito početne, uprošćuju, pa otuda primjeri kao *čela* (< *pčela*), *šenica* i *čenica* (< *pšenica*), *kanica* (< *tkanica*), *kati* (< *tkati*), pored *tkati*, i dr.

Kao čakavski, iški govor poznaje i neke druge posebnosti suglasnika u suglasničkim skupinama, npr. *glj* < *gl* ispred prednjih samoglasnika (*gljedati*), *vn* < *mn* (*gumno*, *sedavnajest*) itd., ali se te promjene ne ostvaruju ni redovito ni obavezno. U »Iškom kralju« one se samo naziru, u iškom su govoru ipak redovitiše.

Glas *l* na kraju riječi i sloga doživljava različitu sudbinu. Redovito izostaje u glagolskom pridjevu radnom muškoga roda, u tzv. 1-participiju (npr. *reka* < *rekal*, *vidi* < *vidil*, *ču* < *čul*), najčešće izostaje i u završetnom slogu u drugim primjerima, osobito ako je samoglasnik u tom slogu dug i naglašen (npr. *konā* < *konal*, *kogō* < *kogol*, *mū* < *mul*, *pucā* < *pucal*, *puntā* < *puntal*, *purtē* < *purtel*, *škanjē* < *škanjel*, *trcarō* < *trcarol*, *Zapuntē* < *Zapuntel*). U drugim prilikama krajnje *-l* može također izostatiti, ali se može i zadržati (npr. *rēfu* — *rēhu* i *rēful* — *rēhul*, *rāgu* i *rāgul*).

Među suglasničkim posebnostima redovita je pojava, poznata i širem području, da se dosta često ostvaruje *n* mjesto *m* na kraju riječi i sloga (npr. *tučin* < *tučen* < *tučem*, *razumin* < *razumim*); može se ostvarivati i sâm nazaliziran vokal bez suglasnika *n*. U »Iškom kralju« takva pojava nije registrirana. Gdjekad se u sredi-ni riječi javlja i sekundarno *n* (npr. *Dunboka*).

VI

Naglasni je inventar u načelu sveden na jedan kratki i jedan dugi naglasak, koji po svojim fiziološkim karakteristikama približno odgovaraju kratkosilaznom ili brzom (||) i dugosilaznom ili silaznom ( ) naglasku.³ Naglasci se redovito

zadržavaju na svojim starim, naslijeđenim čakavskim mjestima (npr. *İvè, jenà, kakò; brudèt; obečivàti, sànjàti, učinìti; kostilj, leròj, lopâr, padrîn; učinì, zabuzà; danà-ska, kamìnje, obečivate, užànca*). Nije ipak neobično ni prenošenje naglasaka za jedan slog prema početku riječi (npr. *kàko < kakò, glàva < glāvà*).

Nenaglašeni se dugi samoglasnici ostvaruju samo u slogu ispred naglasaka (npr. *čuhàti, pītàti, odlūčiti, dūbè*). U jednoj naglasnoj jedinici mogu biti samo dva duga samoglasnika, jedan nenaglašen i jedan naglašen (npr. I jd. *capūnūn, mīšà je, dūbè, zavečivà se je*). U primjerima obilježanima naglascima u »Iškom kralju« ima potvrda i za naglasni ostvaraj koji se bilježi naglasnim znakom ~ (čakavski akut); tako obilježeni primjeri ne dokazuju i ne potvrđuju da postoji naglasna intonacijska opreka između ~ i ~ , odnosno da dugo naglašeni samoglasnici stoje u intonacijskoj opreci, nego je to samo dokaz da se dugi naglašeni samoglasnici mogu fonetski ostvarivati ne samo kao pretežno silazni nego, liako rjeđe, i kao približno uzlazni. Ima u »Iškom kralju« i drugih naglasnih posebnosti, razumljivih prema onome što je ovdje rečeno o naglascima, a svode se na to da je kazivač (pisac »Iškoga kralja«) iste ili istovrsne riječi jednom izgovorio na jedan, jednom na drugi način. Obilježio sam kako je kad što izgovoreno u uvjerenju da je bolje pokazati raznovrsnost mogućnosti nego sve svoditi na tipično, i time te mogućnosti ukalupljivati. U literarnom tekstu kakav je »Iški kralj« kombinacija raznovrsnih naglasnih (i drugih) mogućnosti uvjetovana je i stilematski, a to se nije ni moglo ni smjelo zanemariti.

VII

Iški se govor odlikuje brojnim arhaičnim oblicima, koji su zastupljeni i u »Iškom kralju«. Za praćenje teksta i razumijevanje sadržaja »Iškoga kralja« bit će dovoljno ako se upozori samo na najkarakterističnije. Oni se svode na ovo:

— kratka množina u jednosložnih imenica muškoga roda (npr. *siri, taci, brizi, članci*);

— ov u G mn. imenica muškoga i srednjeg roda (npr. *libroh < librof < librov, tovaroh < tovarof < tovarov*);

— izostanak nastavka u G mn. imenica ženskoga roda a-deklinacije (npr. *besed, giric, kuć, maslin, nevolj, rib, smokav, stotin, žin < žen*). U nekih imenica (svih rodova) dolazi u G mn., obično uz izraze veličine, nastavak *-i* (npr. *12 kili, nekoliko miseci, pet litri*).

— u načelu neizjednačen oblik DLI mn. imeničke i pridjevsko-zamjeničke deklinacije, s karakterističnim završecima za te padeže, npr.

D mn. *svin, većin, nan, van*;

L mn. na *kavaletih, na jargah, na čiverah, po specijalijah, po selih, po gradih*;

I mn. s *našimi zvunčičimi, s nogami, za njimi, s njihovimi medicinama, za našimi krajimi, šćapimi, s drugimi nevoljami, s timi stvarimi, zubimi*.

Nerijetko u »Iškom kralju«, kao i u današnjem iškom govoru, ima i zamjenjivanja oblika za te padeže, npr.

D mn. *nami* je drago;

L mn. u *krilimi, u njimi, u velikimi mukami*;

I mn. sa *stvarimi*. U ovom se padežu još čuva i stari oblik sa završetkom *-i*: med *ljudi, sa zubi* (pored: sa *zubimi*).

— i u A mn. imenica i pridjevsko-zamjeničkih riječi muškoga roda: u *korizmeni dani*, pere *kruzi*, pušća *mihuri*, mi smo *imili i špitali*, ima je *bolji gušti, za banji* ni plaća, štili su *foji*; paralelno se javljaju i oblici sa završetkom *-e*: u *kodlake, činu lopiže*. Priređivač je tu, kao i drugdje gdje ima dvojakih rješenja, poštivao autorovu slobodu, pogotovu i zato što se i u današnjem iškom govoru sve više ostvaruje oblik A mn. sa završetkom *-e*.

Poznat je i arhaizam *-ane* u NAV mn. imenica muškoga roda tipa: *Ižane, Saljane, čobane*.

U pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji obilato su zastupljeni likovi s paradigmatskim *e* i kad mu ne prethodi nepčani suglasnik: radi *tega*, jedan do *drugega, istega* kolina, koru *starega* kruha, od *svega tega*; na *cilemu* svitu, *kemu*,

ovemu, po temu, na samemu tlohu. No pored takvih, sasvim su obični i likovi kao: *zi Maloga Iža, dešteranoga zuba*.

U komparativu pridjeva i priloga ističu se svojim glasovnim likom tvorbe kao: *bližji — bližje, širji — širje, težji — težje*.

Među glagolskim oblicima ističe se kao posebnost završetak *-u* u 3. licu mn. prezenta svih glagola, dakle i u primjera kao što su: *vidu, držu, govoru, nosu, pinu se, potu se, veselu se*. Paradigma kondicionala glagola *biti* ima u »Iškom kralju« ove (aoristne) oblične likove: *bi(h), bi, bi — bi, biste, bi*, ali se i u »Iškom kralju« i u iškom govoru često i zanemaruju različiti oblici u korist jedinoga oblika *bi*.

Glagolski je pridjev radni u muškom rodu uvijek bez krajnjega *-l*, npr. *ćapa, dobi, dobiva, doša, pretrpi, reka, učini, zna*.

Osim običnih oblika za 1. lice prezenta glagola *biti*: *jesan — nisan* u uporabi su i likovi: *jes — nis*.

»Iški kralj« pruža znatne mogućnosti i za studij sintakse iške čakavštine. mogući su zaključci i o stilskim osobinama iškoga govora, no za razumijevanje teksta ti opisi nisu prijeko potrebni, pa se i izostavljaju.

Slabije će upućenima najveće teškoće u razumijevanju »Iškoga kralja« predstavljati njegov osebujan rječnik. Da bi se i tome doskočilo, na kraju je dodan Rječnik lokalnih izraza i stranih riječi s opisom njihova značenja. Riječi u tekstu kojih nema u Rječniku mogu se naći u drugim rječnicima našega jezika; nekima se može odrediti značenje i iz konteksta u kojem su upotrijebljene. »Iški kralj« pruža takvo rječničko bogatstvo, često s riječima rijetkim i malo poznatim, da bi već i sami leksikografski razlozi bili dostatni da opravdaju njegovo objavljivanje. Zato se i pisac ovih redova zahvaljuje svima koji su pridonijeli da se »Iški kralj« objavi tiskom.

BILJEŠKE

¹ Božidar Finka, *O govorima zadarskog otočja*, Zbornik »Zadarsko otočje«, izdanje Narodnog muzeja u Zadru, svezak 1, Zadar 1974, str. 109—116. Isto, Ljetopis JAZU, 76, Zagreb 1973, str. 261—268. O pojedinim govorima zadarskog otočja ima i drugih priloga; najnovija je takva radnja: Božidar Finka, *Dugootočki čakavski govori*, Hrvatski dijalektološki zbornik, knjiga 4, Zagreb 1977, str. 7—178. U toj su radnji navedeni i svi drugi radovi s govornom i srodnom tematikom zadarskoga otočja.

² Usp. radnje navedene u bilješci br. 1.

³ U tekstu »Iškoga kralja« označeno je naglasnim znakovima nekoliko odlomaka; naglaskom su obilježene i sve riječi u Rječniku.